

**Valvotut vaihdot vanhempien yhteistyön tukena -
vanhempien kokemuksia eron jälkeisestä
yhteistyöstä vanhemmuustarinoissa**

Katariina Silvennoinen
Pro gradu -tutkielma
Sosiaalityö
Lapin yliopisto
2023

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Valvotut vaihdot vanhempien yhteistyön tukena -

vanhempien kokemuksia eron jälkeisestä yhteistyöstä vanhemmuustarinoissa

Tekijä: Katariina Silvennoinen

Koulutusohjelma/oppiaine: Yhteiskuntatieteiden maisteriohjelma / Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu -tutkielma x Lisensiaatintutkimus__

Sivumäärä, 57 liitteiden lukumäärä: 2

Vuosi: 2023

Tiivistelmä:

Tämä laadullinen tutkimus käsittelee valvottu vaihto -tapaamispalvelua käyttävien vanhempien kokemuksia yhteistyövanhemmuudesta. Tutkimuksen keskeinen käsite on yhteistyövanhemmuus, joka voidaan nähdä monimutkaisena ja moniulotteisena rakenteena. Yhteistyövanhemmuuden kokemuksellisuutta määrittää vanhempien tunne yhteisesti rakentuneesta vanhemmuuden tunteesta ja tuen saamisesta toiselta vanhemmalta sekä yhteisistä ajatuksista ja tyytyväisyydestä lapsista sekä lapsiin liittyvistä asioista.

Tutkimuskysymykset keskittyvät vanhempien kokemuksiin eron jälkeisestä yhteistyövanhemmuudesta ja sen merkitykseen vanhemman elämässä eron jälkeen sekä vanhempien kokemuksiin tarvittavasta tuesta vanhempien yhteistyön tukemiseen. Tutkimusaineisto kerättiin anonyymillä verkkokyselyllä. Kyselyyn vastasi 13 vanhempaa. Aineisto analysoitiin tulkitsevan fenomenologisen analyysin keinoin.

Tutkielman tuloksista voidaan päätellä, että valvottu vaihto -tapaamispalvelua käyttävien lasten vanhempien keskinäiset välit ovat riittäviä ja konfliktoituneita. Vanhemmat eivät nähneet vahvan yhteistyövanhemmuuden kehittymiselle mahdollisuuksia. Vanhempien kesken voidaan nähdä toimivaa rinnakkaisvanhemmuutta, mitä valvottu vaihto -tapaamispalvelulla voidaan tukea ja vahvistaa. Parisuhteen päättymisen jälkeen vanhemmat tarvitsevat nopeasti erityistä tukea ja apua vanhemmuuteen liittyvissä kysymyksissä ja asioissa. Myös ammatillisen keskustelun saaminen vanhempien omien tunteiden työstämiseen niin parisuhteen päättymisestä kuin vanhemmuuteen liittyen nähtiin tärkeänä. Tutkimuksen tietoa voidaan hyödyntää eropalveluiden kehittämisessä, kun mietitään millaista apua ja tukea vanhemmat tarvitsevat eron jälkeisen vanhemmuussuhteen rakentumiseen ja sen toimivuuden tueksi.

Avainsanat: Ero, yhteistyövanhemmuus, kokemus, palvelut

x Tutkielma ei sisällä muita kuin tekijän omia henkilötieto

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Aikaisempia tutkimuksia vanhempien erosta, vanhemmuussuhteesta, huoltoriidoista ja lapsen roolista vanhempien erossa	4
3 Tutkittavan ilmiön taustoitus.....	11
3.1 Holhouslaista valvottuihin ja tuettuihin tapaamisiin sekä valvottuihin vaihtoihin.....	11
3.2 Yhteistyövanhemmuus	16
4 Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat	23
4.1 Tutkimustehtävä ja sitä tarkentavat tutkimuskysymykset.....	23
4.2 Aineiston kerääminen.....	24
4.3 Aineiston analyysimenetelmänä tulkitseva fenomenologinen analyysi IPA.....	27
5 Tutkijan positio ja eettisyys tutkimuksen tekemisessä.....	30
6 Tulokset.....	33
6.1 Yhteinen vanhemmuus	33
6.2 Vanhempien yhteisymmärrys.....	35
6.3. Rajat	37
6.4. Yhteistyö arjessa	40
6.5 Palvelut eron jälkeisessä vanhemmuudessa	43
7 Tulosten yhteenveto ja pohdinta	47
Lähteet.....	53
Liitteet	58

1 Johdanto

Pro-gradu tutkielmani aihe juontuu omasta kiinnostuksestani eronneiden perheiden kanssa työskentelystä. Olen työssäni ensi- ja turvakodissa kohdannut eronneita vanhempia eron akuutissa kriisivaiheessa sekä myöhemmin ei lapsen kanssa asuvan (etävanhemman) vanhemman tavatessa lastansa tapaamispaikassa tilanteessa, jolloin tapaaminen ei ole ollut mahdollista vanhemman omassa kodissa. Tapaamispaikassa asiakkaana olevien perheiden tilanteet ovat haastavia. Useasti yksi eron jälkeisistä haasteista on se, miten vanhemmat kykenevät toimimaan yhteistyössä lapsensa asioissa.

Tilastokeskuksen mukaan vuoden 2021 lopussa Suomessa oli 1 465 978 perhettä, joista lapsiperheitä oli 553 613. Alaikäisiä lapsia perheissä oli yhteensä 1 012 300. (Perheet, Tilastokeskus 2021.) Niin kansallisten kuin kansainvälisten tutkimusten mukaan avioerojen määrä on kasvanut vuosi vuodelta ja noin puolet avioliitoista päättyy eroon. (Knoester & Booth 2000; Bodenmann ym. 2006.) Vuosittain Suomessa päättyy eroon noin 12 000–14 000 avioliittoa. Vuosi vuodelta myös avoliitot ovat yleistyneet. Avoliittojen purkautumisesta ei tuoteta vuosittaisia tilastoja, mutta tilastokeskuksen tekemien erityisselvitysten mukaan vuosittain noin 8000–8600 lapsiperheen avoliittoa päättyy eroon. (Nikander 2021.) Arvioiden mukaan vanhempien ero koskettaa vuosittain noin 30 000–40 000 lasta. (Särkelä 2019, 2; Nikupeteri & Laitinen 2021, 19.) Suurimmassa osassa eroista vanhemmat pystyvät hoitamaan erotilanteen lasten kannalta myönteisesti ja sopimaan asioista yhteisymmärryksessä. Vuositasolla kaikkiin oikeudessa käsiteltävinä olevista huolto- ja asumista ja tapaamisoikeutta koskeviin asioihin noin 4–5 prosenttiin liittyy vakavia konflikteja ja pitkittynyt huoltoriita. (Valkama & Litmala 2006, 86.) Lapsen kannalta tällainen tilanne aiheuttaa erotilanteessa vakavan uhkan lapsen kasvulle, kehitykselle ja turvallisuudelle. (Laajasalo 2021, 30–31).

Perustuslain 19 §:ssä korostetaan perheen merkitystä ja vanhempien ensisijaista oikeutta ja vastuuta lapsen kehityksessä ja kasvatuksessa. Lain mukaan perheitä on tuettava ja heidän on oikeus saada tukea niin, että turvataan lapsen hyvinvointi ja yksikölinen kasvu sekä suojaa kaikenlaista väkivaltaa, alistamista ja hyväksikäyttöä vastaan. Avun tarpeeseen on tärkeää kiinnittää huomiota myös pitkittyneissä lasten huolto- ja tapaamisriidoissa, joissa lapseen kohdistuu

vähintään henkistä väkivaltaa. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 31–32.) Laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (1983/361) 1. §:ssä ja 2. §:ssä painotetaan lapsen oikeutta säilyttää läheiset ihmissuhteet vanhempien eron jälkeen. Laki painottaa myös lapsen oikeutta suojeluun väkivallalta. Laissa painotetaan vanhempien yhteistoimintaa niin, ettei vanhempi kasvatustehtävässään aiheuta haittaa lapsen tai toisen vanhemman väliselle suhteelle.

Sosiaalihuoltolain (2014) mukaan lapsen etu on otettava huomioon aina, kun sosiaalihuollon toteuttaminen vaikuttaa lapsen tilanteeseen. Tavoitteena on, että lapsiperheet saavat palveluja kokonaisvaltaisesti lapsen omassa kasvuympäristössä. Vanhempien tukeminen ja myönteisen vanhemmuuden edistäminen lisää vanhempien kykyä huolehtia lapsen kasvatustehtävästä. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 30–31.) Myös kansainvälisissä YK:n yleissopimuksessa 60/1991 lapsen oikeuksista ja Istanbulin sopimuksessa 53/2015 on velvoite lapsen oikeudesta tulla kuulluksi ja säilyttää hänelle tärkeät ihmissuhteet ja olla turvassa. (Rautio ym. 2021, 8.) Sosiaalihuoltolain (2014/1301) 27. §:n mukaan lapsen ja vanhemman väliset tapaamiset voidaan perustellusta syystä järjestää tuettuina tai valvottuina. Voidaan myös sopia, että lapsen siirtyminen vanhemman luota toiselle tapahtuu valvottuina vaihtoina.

Ensi- ja turvakotienliitossa on ollut vuosina 2019–2021 käynnissä Turvassa -hanke, jossa kehitettiin moniammatillista lapsen etua toteuttavaa osaamista ja yhteistyökäytäntöjä korkean konfliktin ja korkean riskin ero tilanteisiin ja pitkittyneisiin huolto- ja tapaamisriitoihin. Hanketyön tuloksena laadittiin kymmenen suositusta työkäytäntöjen kehittämiseksi vaativien ero- ja huoltoriitojen parissa työskenteleville ammattilaisille ja päättäjille. (mt., 4–8.) Nostan näistä suosituksista esiin oman tutkimukseni ajankohtaisuuden kannalta tärkeimmät. Suositus on, että työkäytäntöjä kehitetään ja sosiaalityöntekijän roolia prosessissa selkeytetään. Eroprosessissa lapsen ja vanhempien suhdetta on tuettava huomioimalla lapsen etu ja turvallisuus. Lisäksi eroaville vanhemmille ja heidän lapsilleen on turvattava riittävät ja oikein kohdennetut palvelut ja vanhemmuuden tuki mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. (Rautio ym. 2021, 4–5.)

Näen tärkeänä, että sosiaalityöntekijällä ja lastenvalvojalla on riittävästi tietoa siitä, milloin valvottu vaihto on lapsen turvallisuuden kannalta hyvä ratkaisu ja milloin se voi mahdollisesti vaarantaa lapsen tai vanhemman turvallisuuden. Toisaalta on paljon vanhempia, jotka riittävän tuen

myötä pystyvät sopimaan keskinäiset erimielisyydet ja toimimaan niin, että lapsen suhde kumpaankin vanhempaan säilyy.

Tutkielmassani olen kiinnostunut eronneiden vanhempien laadullinen kysely-aineistoa käyttämällä kokemuksista sosiaalihuoltolain mukaisista valvotuista vaihdoista. Tutkimukseni keskeinen käsite on yhteistyövanhemmuus, millä tarkoitan lapsen edun mukaista vanhempien eron jälkeistä yhteistyötä lasten asioissa. Tavoitteenani on selvittää, millä tavoin yhteistyövanhemmuuden vahvistuminen esiintyy vanhempien kokemuksissa ja mitä merkitystä näillä kokemuksilla on ollut elämässä eron jälkeen. Lisäksi selvitän, millaisia kehittämistarpeita vanhemmilla on yhteistyövanhemmuuden tukemiseen. Aihe kytkeytyy tiiviisti sosiaalityöhön ja lastenvalvojan työkäytäntöön tuoden tietoa ja näkökulmia valvotun vaihdon merkityksestä/yhteydestä ero-perheiden vanhempien kokemukseen yhteistyövanhemmuudesta, palvelunkäyttäjän tarpeesta ja sitä kautta lapsen edun toteutumisesta.

2 Aikaisempia tutkimuksia vanhempien erosta, vanhemmuussuhteesta, huoltoriidoista ja lapsen roolista vanhempien erossa

Vanhempien erosta eri näkökulmista on olemassa paljon niin kotimaista kuin kansainvälistäkin tutkimusta. Avio- ja avoerojen yleistyessä suhtautumistapa eroihin ja sen jälkeisiin perhejärjestelyihin on muuttunut. Ajatus lapselle tärkeiden perhesuhteiden jatkumisesta eron jälkeen on vahvistunut niin lainsäädännössä kuin kulttuurillisesti. (Castrén ym. 2019, 352–355.) Riippumatta siitä, onko päätöstä parisuhteen päättymisestä mietitty pitkään tai onko päätös erosta tullut nopeasti tai yllätyksenä, päätös parisuhteen päättymisestä ei vanhemmille ole helppo (Kääriäinen 2009, 26, 42, 44). Chris Knoester ja Allan Booth (2000, 83, 86–88) tutkivat millaiset asiat estävät puolisoita eroamasta. Tutkijat nimesivät tärkeimmiksi esteiksi avioeron hakemiselle taloudellisen turvallisuuden, haluttomuuden muuttaa pois yhteisestä asunnosta, riippuvuuden puolisoista, uskonnollisen vakaumuksen, huolen lasten menettämisestä ja lasten kärsimyksen sekä perheen tai ystävien paheksunnan avioerosta. Tutkimuksen mukaan lasten menettämisen uhka sekä huoli lasten kärsimyksestä olivat niin miehillä kuin naisillakin suurin avioeron hakemisen este. Guy Bodenmann (2006) tutki työryhmänsä kanssa avioeron toteuttamista edistäviä ja hankaloittavia tekijöitä ja esteitä. Eurooppalaiseen tutkimukseen osallistujat olivat Saksasta, Italiasta ja Sveitsistä. Tutkimukseen vastaajat pitivät puolisoista vieraantumista ja rakkauden loppumista ensisijaisena avioeron hakemisen houkuttimena. Myös tämän tutkimuksen mukaan niin miehet kuin naisetkin pitivät avioeroon päättymisen tärkeimpänä esteenä lasten menettämisen pelkoa. (Bodenmann ym. 2006, 14, 18.)

Myös Suomessa on nähtävillä saman kaltaisia tuloksia. Aino Kääriäinen (2009, 36–44) tutki vanhempien kokemuksia erossa. Tutkimuksen mukaan perheen koossa pysyminen lasten hyvinvoinnin ja tulevaisuuden kannalta oli vanhemmille yksi tärkeimmistä arvoista, mikä vaikutti eropäätöksen pohdinnassa. Parisuhteen päättyessä vanhemmilla oli toiveena arkisen vanhemmuuden jatkuminen kummankin vanhemman yhteyden säilyminen lapsen elämässä. Pirjo Paananen (2003, 47) tarkasteli tekemässään perhebarometrissä vastaajien käsityksiä parisuhteesta ja avioerosta. Tutkimuksen mukaan suurimmalla osalla vastaajista (yli 90 %) tärkein syy pysyä yhdessä oli lapset. Muita syitä pysyä yhdessä olivat rakkaus ja halu elää yhdessä puolison

kanssa. Avioeron hakemiseen liittyviä syitä olivat rakkauden loppuminen, vaikeudet vuorovai-
kutuksessa sekä kunnioituksen ja arvostuksen tunteen puuttuminen parisuhteessa.

Jouko Kiiski (2011, 152–153) tutki teologian väitöskirjassaan suomalaisten käsityksiä ja koke-
muksia avioliiton purkautumisesta sekä avioerojen motiiveja ja eronneiden muutostilanteessa
käyttämiä selviytymiskeinoja. Tutkimuksen mukaan merkittävin avioliiton päättymiseen vai-
kuttava tekijä oli läheisyyden puutteeseen liittyvät asiat kuten puolisoitten väliset kommunika-
tiovaikeudet, suhteen hoitamattomuus sekä rakkauden ja intohimon puute. Muita avioeron ha-
kemiseen altistavia tekijöitä olivat puolisoitten erilleen kasvaminen, oma tai puolison itsenäis-
tyminen, tyytymättömyys puolison käytökseen sekä oma ongelmallinen käytös.

Vaikka vanhempien ero on lapselle yksilöllisenä elämänmuutoksena merkittävä ja tilastollisesti
entistä useampaa lasta koskeva, eron psyykkisiä vaikutuksia lapseen on tutkittu vähemmän. Van-
hempien eron vaikutusta lapseen on tutkittu enemmän aikuisten lähtökohdista, tutkimuksen kes-
kittyessä pitkään selvittämään mitä lapselle tapahtuu eron jälkeen ja miten lapset reagoivat tai
oireilevat muuttuneeseen elämäntilanteeseen. (Sinkkonen 1998, 216–217; Karttunen 2010, 67;
ks. myös Evans 1984, 19–26.) Tähän lienee vaikuttanut vielä 1980-luvulle vallinnut käsitys
siitä, että erotilanteessa lasten reagointiin vaikuttivat vanhempien henkilökohtaiset ongelmat ja
toiminta. Ajateltiin, että lapsen reagointi häviää ja hän pystyy sopeutumaan muuttuneeseen elä-
mäntilanteeseen, kun vanhemmat saavat oman tilanteensa eroprosessissa selkeytymään. (Kart-
tunen 2010, 66.)

Judith Wallerstein kumppaneineen aloitti vuonna 1971 ensimmäisen pitkäaikaisen seurantatut-
kimuksen aikuisten ja lasten kokemuksista ja tuntemuksista avioerosta ja siitä selviytymisestä.
Tutkimuksen alkaessa ajateltiin avioeron olevan lyhyt nopeasti ohi menevä kriisi. Tutkimuksen
edetessä huomattiin vanhempien eron vaikutusten vaikuttavan lapseen tulevaisuuteen, jopa ai-
kuisuuteen ja omaan vanhemmuuteen asti. Avioeroa voidaan kuvata kumulatiiviseksi ja pitkä-
aikaiseksi jopa vuosien läpi kulkeväksi prosessiksi. Eron henkinen vaikutus ihmiseen voi ajan
myötä voimistua ja muuttaa yksilön elämän lopullisesti. (Wallerstein ym. 2007, 302–305; Wal-
lerstein & Blakeslee 1991, 10–12.)

Perhetutkija Tiina Hokkasen (2005) väitöskirja käsitteli vanhempien arjen kokemuksia eron jälkeisestä vanhemmuudesta ja kuinka yhteistä ja jaettua yhteishuolto vanhempien välillä on. Tutkimuksen mukaan eroavilla vanhemmilla ei välttämättä ollut tarkkaa tietoa siitä, mitä yhteishuolto tarkoitti. Yhteishuolto valittiin huoltomuodoksi muun muassa koska haluttiin, että lapsen ja kummankin vanhemman suhteet jatkuivat eron jälkeen, arjen käytännön lapsen hoidon ja huolehtimisen helpottamiseksi tai yhteishuolto oli kompromissi, kun kumpikaan vanhemmista ei halunnut ottaa täyttä vastuuta lapsesta. Arjessa yhteishuollon merkitys jäi kuitenkin vähäiseksi lähivanhemman tuntiessa olevan enemmän vastuussa lapsesta ja etävanhemman koikiessa, ettei pystynyt vaikuttamaan lapsen elämään riittävän paljon. (Hokkanen 2005, 23, 60–62.)

Vaikka Hokkasen (2005) tutkimuksen ilmestyessä yhteistyövanhemmuuden käsitettä ei vielä tunnistettu, nousee tutkimuksessa kuitenkin esille myös kokemuksia vanhempien yhteistyöstä. Hokkasen mukaan vanhempien keskinäinen luottamus nousee keskeiseksi silloin, kun lapsen vanhemmat toteuttavat yhteistä eron jälkeistä vanhemmuuttaan eri paikassa ja ajassa. Vanhempien tuntema ja kokema luottamus jakautui käytännön huolenpitoon ja henkiseen yhteyteen. Käytännön huolenpitoon kuului lapsen ruuasta, puhtaudesta ja vaatetuksesta huolehtimista sekä fyysisestä turvallisuudesta, rajojen asettamisesta ja noudattamisesta huolehtiminen. Henkiseen yhteyteen kuuluivat yhteiset arvot, läheisyyden ja henkisen turvallisuuden antaminen sekä toisesta vanhemmasta positiivinen puhe ja mielessä pitäminen. (Mt., 66–68.)

Vanhempien erotessa parisuhde päättyy, vanhemmuussuhteen jatkuessa edelleen. Lasten selviytymiseen vanhempien erosta vaikuttaa se, miten perheenjäsenten ja erityisesti vanhempien keskinen suhde toimii (Maksimainen 2014, 124). Yhteistyövanhemmuudella ymmärretään kahden aikuisen sitoutunutta vastuuta lapsen kasvattamisesta ja hoitamisesta. Ulkomailla tutkimusta yhteistyövanhemmuudesta on tehty jonkin verran. (ks. esim. Hock & Mooradian 2012; Van Egeren & Hawkins 2004; Rainer ym. 2016) Suomessa yhteistyövanhemmuuden käsite on vielä tänä päivänäkin suhteellisen tuntematon ja tutkimusta yhteistyövanhemmuudesta on tehty sangen vähän. Nina Kauppinen (2013) on tutkinut erosta selviytymistä ja hyviä tapoja tehdä hyvää eronjälkeistä yhteistyötä lapsen asioissa ja Marja Leena Böök sekä Johanna Terävä (2022) tutkivat millaisia

merkityksiä yhteistyövanhemmuus sai eron kokeneiden vanhempien puheissa. Yhteistyövanhemmuus on tämän tutkielman toinen keskeinen käsite. Avaan käsitettä tarkemmin luvussa 3.2. Vaikka enemmistö vanhemmista pystyy sopimaan lasta koskevat asiat ja toimimaan lapsen edun mukaisesti yhteistyössä eron jälkeisessä vanhemmuudessa, tutkimukset osoittavat, että eron jälkeen noin 10–20 % eronneista vanhemmista juuttuu pitkäkestoisiin keskinäisiin kiistoihin. Konfliktihin voi kytkeytyä muun muassa vanhempien väliset kommunikaatiovaikeudet, vaikeus erotella parisuhteeseen ja vanhemmuuteen liittyvät asiat, riidat, väkivalta ja pitkittyvät viranomaisprosessit. (Laajasalo 2021, 29.) Maija Auvinen (2006) tutki tuomioistuimeen päätyneitä huoltoriitoja. Hänen tutkimuksensa koski sellaisia tuomioistuimessa käsiteltäviä huolto- ja asumisriitoja, joissa tuomioistuin oli pyytänyt sosiaalitoimelta olosuhdeselvityksen.

Tutkimuksessaan Auvinen jakoi huoltoriidat kolmeen perustyyppiin: tasapeliriitoihin, psykososiaalisiin riitoihin sekä patologisiin ja patologisoituihin riitoihin. Tasapeliriidassa vanhempien riitely käydään tasavertaisesti vanhempien kesken. Tässä ryhmässä vanhemmilla on hyvät huoltajuuskyvyt ja vanhemmat ovat lapsen lähihuoltajina tasavahvoja. Heillä ei myöskään ole niin jyrkkiä erimielisyyksiä, että riidan voitaisiin ajatella vahvistuvan tai pitkittyvän. Psykososiaalisten riitojen kohdalla vanhempien huoltajuuskyky on alentunut. Tässä ryhmässä vanhemmilla voi erilaisia psykososiaalisia ongelmia kuten päihteiden väärinkäyttöä, väkivaltaa tai psyykkisiä ongelmia. Tähän ryhmään Auvinen luokittelee myös ne riidat, joissa vanhemmilla on sellaisia uskontoon tai kulttuuriin liittyviä näkemuseroja, että niillä on ratkaisevan kielteisiä vaikutuksia lapsen psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin, huoltomuodon valintaan tai tapaamisoikeuden toteutumiseen vanhempien eron jälkeen. Patologisten tai patologisoituvien riitojen ryhmään kuuluvat eskaloituneet ns. high conflict -riidat. Vanhempi ei kykeneen vastaamaan lapsen viesteihin, laiminlyö lapsen tarpeita tai kaltoinkohtelee lasta. Tämän ryhmän vanhemmilla on erityisen vahvat asenteet ja vaatimukset huoltajuusriidassaan. Patologiseen ryhmään kuuluvat riidat, mihin liittyvät lapsen kaappaus tai huostaanotto lapseen liittyvä korkean konfliktitason vuoksi, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö tai insesti. (Auvinen 2006, 254–256.)

Risto Karttunen (2010) oli tutkimuksessaan kiinnostunut lapsen kuulemisen ammatillisista käytännöistä huoltajuusriitojen aikana. Hänen psykologian väitöskirjassaan psykologisena tutkimuskohteena oli, miten lasten lähisuhteiden jännitteet ja lojaalisuus vanhempia kohtaan

näkyivät lasten puheissa ja mahdollisuudessa ilmaista oma mielipide vanhempien haastavissa huoltajuus- ja tapaamisriidoissa. Kristiina Väyrysen (2008) tutki psykologian ammatillisessa lissensiaatintutkimuksessaan nuorten kokemuksista huoltoriitaprosessin aikana ja sen tuomien tapahtumien merkityksestä omaan elämään.

Vanhempien ero koettelee niin vanhempien toimivaa vanhemmuutta kuin myös lasten rooleja perheen sisällä. Eroprosessissa vanhemmat voivat kokea psyykkisen jaksamisen ja tunteiden hallinnan alentuneen, jonka seurauksena vanhempien välinen yhteistyö, kommunikointi ja työnjako vaikeutuu. Myös vanhemman voi olla omassa erokriisissä vaikeaa huomata ja tavoittaa oman lapsen yksilöllistä kokemusmaailmaa tai toiveita. Tällöin uhkana on, että lapsen vaihtoehdot voidaan nähdä vain suhteessa omiin vaihtoehtoihin ja valintoihin. Tilanteessa lapsi voi ottaa itselleen vanhemmille kuuluvia tehtäviä ja vastuita. Lapsi pyrkii olemaan lojaali kumpaa-kin vanhempaansa kohtaa, jolloin hänen voi olla haastavaa ilmaista todellista mielipidettä itseään koskevissa asioissa. (Karttunen 2010, 160–161; Wallerstein ym. 2007, 301–302.)

Vanhempien huoltoriitaprosessi ei ole lapsen elämässä vain yksi erillinen tapahtuma, vaan sen vaikutukset ulottuvat lapsen arkeen ja elämään ennen ja jälkeen huoltoriitaprosessin. Huoltoriidassa lapsen asema sisältää monikerroksisia ristiriitaisuuksia liittyen lapsen arkeen ja huoltoriidan tuomiin virallisiin tapahtumiin. Huoltoriitaprosessin aikana lapsi saattaa kokea yksinäisyyden, pelon, ahdistuksen ja masentuneisuuden tunteita. Myös vanhemman taholta lapseen voi kohdistua vaatimis- tai uhkapuhetta tai painostusta siitä, miten lapsen olisi toimittava eri tilanteissa. Lapsi saattaa kokea suhteet vanhempiin tai sisaruksiin ongelmallisina vielä vuosia tuomioistuimen tekemän huoltoriitapäätöksen jälkeen. (Väyrynen 2008, 63–64.)

Huoltoriidoissa lapsen kuulemisen tekevällä ammattilaisella on vaativa tehtävä arvioidessaan sitä, yrittääkö vanhempi omien toiveidensa mukaisesti vaikuttaa lapsen kautta huoltoriidan lopputulokseen ja miten vahvasti lapsen mielipiteen esittämiseen voidaan kiinnittää huomiota. (Väyrynen 2008, 64.) Lapsi uskaltaa tuoda oman mielipiteensä ja toiveensa parhaiten esille, kun lapsen kokema turvallisuuden tunne on riittävän suuri, eikä hänellä ole lojaalisuusristiriitaa tai vanhemman menettämisen pelkoa. Lapsen kuulemisessa vanhempien haastavissa erotilanteissa tärkeänä työskentelyn tavoitteena nousee lapsen kokeman turvallisuuden lisäksi avoimuus.

Lapsen turvallisuuden tunne kasvaa, kun hänellä on tieto siitä, että molemmat vanhemmat hyväksyvät ja oikeuttavat lapsen puhumaan omista asioistaan lapsen omalta kantiltaan. Lapsen turvallisuuden tunnetta lisää myös se, että lapsen kuulemiseen varataan riittävästi aikaa ja kuulemisen suorittaa siihen perehtynyt viranomainen kuten sosiaalityöntekijä tai psykologi. (Karttunen 2010, 161–162.)

Lapsen ja vanhemman tapaamisista eron jälkeen tuettujen tai valvottujen tapaamisten avulla on Suomessa tehty vain vähän laajempia tutkimuksia. Mari Broberg ja Mia Hakovirta (2002, 123,139) selvittivät tutkimuksessaan, miten lapsen ja isän tapaaminen ja osallistuminen lapsen arkeen on yhteydessä lapsen hyvinvointiin. Tutkimuksen ajankohtana vallitsevana käytäntönä Suomessa oli se, että vanhempien erotessa lapset jäivät asumaan äidin luo. Tutkimus osoitti, että isän osallistumisella lapsen arkeen ja vanhempien välisellä toimivalla yhteistyöllä on yhteys lapsen hyvinvointiin ja sopeutumiseen eron jälkeiseen perhe-elämään.

Hannele Forsberg ja Tarja Pösö (2004), tekivät tutkimusta valvotuista tapaamisista tapaamista valvovan työntekijän näkökulmasta. Tutkimusaineiston perusteella he kategorisoivat valvottuja tapaamisia käyvät lapset viiteen eri ryhmään: pelkäävä lapsi, hämmentynyt lapsi, manipuloitu lapsi, vastuuta ottava lapsi ja onnellinen lapsi. Pelkäävän ryhmän lapset voitiin jakaa kahteen alaryhmään. Toisilla lapsilla pelko näyttäytyi samanlaisena koko tapaamisprosessin ajan. Toisen alaryhmän muodostivat lapset, joiden pelko väheni tai hävisi kokonaan, kun tapaamiskertoja oli useampia. Pelon taustalla saattoi olla vanhemman aiemmin käyttämä väkivalta joko toista vanhempaa tai lasta itseä kohtaan. Hämmentyneen lapsen ryhmään kuuluivat ne lapset, joilla ei ollut tietoa syystä miksi tapaaminen on toteutettu valvottuna. Valvonnan tarpeen taustalla saattoi olla lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö tai tapaavan vanhemman vihamieleinen tai epärealistinen puhe toisesta vanhemmasta tai tulevaisuudesta. Tähän ryhmään kuului myös pettyneiden lasten joukko. Ryhmä koostui lapsista, joiden kohdalla vanhemman ja lapsen tapaamisia oli valmisteltu pitkään, mutta sopimuksista huolimatta vanhempi ei koskaan saapunut sovitusti tapaamiseen. Manipuloidun lapsen ryhmässä lapsen puheet toistavat lähivanhemman puhetta tai lasta on kielletty puhumasta joistain aiheista tapaamisen aikana. Tutkimuksessa todettiin, että lapsen manipulointiin voi osallistua niin lähi- kuin tapaajavanhempi. Vastuuta ottava lapsi joutuu tapaamistilanteessa ottamaan vastuun ja aikuisen roolin siinä, että tapaaminen sujuu hyvin.

Tapaamisissa lapsi voi joutua omalla käyttäytymisellä rajoittamaan vanhemman käyttäytymistä tai puheita. Onnellisen lapsen ryhmään voitiin luokitella lapset, joista näkyi onnellisuus ja ilo vanhemman tapaamisesta sekä lapsen ja vanhemman keskinäinen yhteisymmärrys. (Forsberg & Pösö 2004, 39–50.)

Lasten ja vanhempien kokemukset erossa, vanhempien yhteistyöstä eron jälkeen sekä valvotuissa ja tuetuissa tapaamisissa on kiinnostanut eri alojen opiskelijoita ja aiheista onkin tehty jonkin verran myös kotimaisia pro gradu -tutkimuksia. Teresa Ruisman (2018) pro gradu -tutkimus käsitteli vanhempien kokemuksia siitä, mitkä asiat eronneet vanhemmat ovat kokeneet auttavan ja tukevan heitä erossa ja eron jälkeisessä yhteistyövanhemmuudessa. Vanhempien kokemusten mukaan eron käsittely vaatii aikaa ja omien tunteiden käsittelyä. Vanhemmat olivat käsitelleet eroa itse sekä ammattiauttajien kanssa. Näiden lisäksi erilaiset vertaisryhmät, sosiaalinen ympäristö sekä toimiva arki koettiin tärkeiksi erossa selviytymisessä. Hyvän eronjälkeisen vanhempien yhteistyön edellytyksenä nähtiin oman parisuhteen käsittely ja eron hyväksyminen. Tuija Haggrén (2018) tutki omassa pro gradu -tutkimuksessaan eronneiden perheiden kokemuksia tuen saannista. Tutkimuksen mukaan riittävä ja oikea-aikainen tuki nähtiin tärkeänä vanhempien ja lasten eron jälkeisessä psyykkisessä selviytymisessä ja hyvinvoinnissa sekä vanhempien vanhemmuussuhteen ja lapsi-vanhempisuhteen kehittämisessä.

Maarit Mäkikyrön (2015) pro gradu -tutkimus koski vanhempien kertomuksia yhteistyövanhemmuuteen vaikuttavista tekijöistä parisuhteessa, erossa ja eron jälkeen. Tutkimuksen mukaan vanhempien yhteistyöhön eron jälkeen vaikuttavat parisuhteen menneisyys, eron johtaneet syyt ja eroprosessi. Toimiva eron jälkeinen yhteistyövanhemmuus vaatii vanhempien välistä riittävää luottamusta, kummankin vanhemmat halua tekemisissä toistensa kanssa ja avointa vuorovaikutusta lapseen liittyvissä asioissa. Päivi Haapaan (2007) pro gradu -tutkimus käsitteli lapsen kokemuksia valvotuissa tapaamisissa. Tutkimuksen mukaan valvotun tapaamisen avulla lapsella on mahdollista turvallisesti luoda suhdetta vanhempaansa, jota ei jostain syystä voi tavata vanhemman omassa kotona. Lapselle on tärkeää, että hän tietää miksi tapaamiset ovat valvottuja ja kokemus siitä, että voi sanoa oman mielipiteensä asioissa. Tapaamisissa vanhemman toiminnan merkitys lapsen ja vanhemman välisen suhteen luomisessa nähtiin tärkeänä.

3 Tutkittavan ilmiön taustoitus

3.1 Holhouslaista valvottuihin ja tuettuihin tapaamisiin sekä valvottuihin vaihtoihin

Julkisessa perhepuheessa on jo pitkään pidetty lapsen ja vanhemman välistä suhdetta ensisijaisena ja lapsen kehitystä tukevana. Oikeutta vanhempaan voidaan pitää lapsen ihmisoikeutena. Se voidaan nähdä myös turvallisen ja hyvän kasvun kannalta perustavanlaatuisen tärkeänä. Silloinkin, kun mahdollisuudet vanhemmuuteen ovat rajoittuneita tai lapsi ei asu oman vanhempansa kanssa on lapsen terveen identiteetin kehittymisen kannalta tärkeää, että hän tietää alkuperästään ja taustastaan. (Forsberg & Pösö 2004, 33–34.) Entistä enemmän tukea on saanut ajatus siitä, että vanhempien erotessa lapsen näkökulmasta perhe ei hajoa, vaan se muuttaa olomuotoaan. Tärkeänä ajatuksellisena lähtökohtana on pidetty pyrkimystä lapsen ja vanhemman tunnesuhteen säilymistä silloinkin, kun lapsi ja vanhempi eivät asu ja jaa arkea yhdessä. (Oranen 2004, 9–10.)

Vanhempien eroon ja lasten kokemuksiin liittyvä tutkimus on nostanut esiin lasten erokokemusten moninaisuuden. Joidenkin tutkimusten mukaan vanhempien eroa voidaan pitää riskinä lapsen kehitykselle. Tutkimusten mukaan perheen hajoamisella voi olla ennakoiva vaikutus lasten sosiaalisiin ongelmiin kuten käytöshäiriöihin. Aiemmin ajateltiin, että vanhempien ero on lapselle aina menetys. Sittemmin menetysnäkökulman rinnalle on tullut selviytymisnäkökulma. Tutkimuksissa on havaittu, että joissain tilanteissa lapsi jopa hyötyy vanhempien erosta. On havaittu, että itsestään vanhempien ero ei ole syynä lasten mahdollisiin ongelmiin. Lapsen haasteiden ja ongelmien synnyssä ratkaisevampaa on vanhemmuussuhteen puuttuminen ja lapsen läheisten ihmissuhteiden laatu. Lapsen hyvän kehityksen kannalta biologista vanhemmuutta pidetään perustavanlaatuisena. Tästä syystä myös erotilanteissa ja silloin kun vanhemman mahdollisuudet vanhemmuuteen ovat rajalliset lapsella on oikeus tavata sitä vanhempansa, jonka kanssa ei asu. (Forsberg & Pösö 2004, 33–34.)

Vielä 1980-luvun alkupuolella Suomessa ei laissa ollut säädöksiä, jotka olisivat turvanneet lapsen asemaa suhteessa vanhempaisiin. Myös säännöksiä, jotka olisivat tukeneet tai ohjanneet

vanhempia huoltajan tehtävässä puuttuivat. Tuolloin voimassa olleessa holhouslaissa lapsi nähtiin epäitsenäisenä vanhemman vallan alaisena kohteena. Yleisesti käsitykset alkoivat muuttumaan ja lapsi alettiin entistä enemmän nähdä itsenäisenä persoonana omine tarpeineen ja toivomuksineen. Puheissa alettiin korostamaan lapsen tarvetta saada vanhemmiltaan osakseen ymmärrystä, turvallisuutta ja huolenpitoa. (HE 1982, n:o 224, 3.)

Myös Hallituksen esityksessä eduskunnalle laeiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta ja holhouslain muuttamisesta sekä niihin liittyvien lakien muuttamisesta (HE 1982 vp. n:o 224) haluttiin erityisesti korostaa tapaamisoikeutta koskevan lain tarkoitusta palvella lapsen etua ja sitä, että tapaamisoikeus olisi ennen kaikkea lapselle kuuluva oikeus eikä vanhemman oikeus lapseen nähden. Esityksessä todettiin, että tapaamisoikeuden toteutuminen käytännössä edellyttää vanhemmilta erityistä pyrkimystä edistää lapsen edun toteutumista. Lisäksi korostettiin vanhempien keskinäistä yhteistoimintaa ja sopuisuutta tapaamisoikeuden yhteydessä. (HE 1982, n:o 224, 12–13.) Vuonna 1982 suomen hallitus teki eduskunnalle esityksen uudesta laista lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta sekä holhouslain muuttamisesta (HE 1982 vp. n:o 224). Ehdotuksena oli, että uudessa erillisessä laissa erotettaisiin selkeästi kysymykset, jotka koskevat alaikäisten lapsen henkilökohtaisten asioiden hoitoa ja huolenpitoa. Holhouslain säännökset jäisivät koskemaan alaikäisen lapsen tai holhottavaksi julistetun täysi-ikäisen henkilön omaisuuden hoitoa eli holhousa. Uudessa lakiehdotuksessa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta haluttiin korostaa huollon tarkoitusta turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi sekä lapsen yksilöllisiä tarpeita ja toivomuksia. Lisäksi huollon nähtiin tähtäävän siihen, että lapsen ja hänen vanhempiansa välille syntyy myönteinen ja läheinen ihmissuhde. Lakiehdotuksen mukaisen tapaamisoikeuden tavoitteena oli tukea ja täydentää lapsen huoltoa ja turvata lapselle läheiset ihmissuhteet molempiin vanhempiinsa ja oikeus pitää yhteyttä sekä tavata sitä vanhempaansa, jonka luona ei asu. (HE 1982, n:o 224, 4–5.)

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (8.4.1983/361) tuli voimaan tammikuussa 1984. Laki turvasi lapselle oikeuden pitää yhteyttä ja tavata vanhempaansa, jona luona lapsi ei asu. Laissa säädettiin myös, että vanhempien tulee keskinäisessä yhteisymmärryksessä pyrkiä huolehtimaan ja turvaamaan lapsen huollon toteutuminen niin että lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaan toteutuu. Huolto piti sisällään

muun muassa lapsen ja hänelle myönteisten ja läheisten ihmissuhteisen turvaamisen, erityisesti lapsen ja hänen vanhempiensa välillä. Vuonna 2019 lapsen huolto ja tapaamisoikeus lakia uudistettiin. Laissa vahvistettiin lapsen oikeutta hänelle läheisiin ja tärkeisiin ihmisiin. Uudistuneen lain 2 §:n mukaan tapaamisoikeuteen kuuluu, että lapsi saa ajoittain tavata taikka muulla tavoin pitää yhteyttä siihen vanhempaansa, jonka kanssa lapsi ei asu. Lisäksi tuomioistuimen päätöksellä lapselle voidaan vahvistaa oikeus tavata sellaista henkilöä, jonka kanssa hänellä on lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen verrattava vakiintunut suhde. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta 190/2019.)

Samassa uudistuksessa lakiin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta lisättiin myös ensimmäisen kerran pykälä koskien mahdollisuudesta sopia lapsen ja vanhemman välisiä tuettuja tai valvottuja tapaamisia sekä valvottuja vaihtoja. Lakiin lisätyn 9 b § mukaan vanhemmat voivat sopia ja hyvinvointialue voi vahvistaa tai tuomioistuin voi päättää tuetut tapaamiset tai valvotut vaihdot silloin, kun tuki ja valvonta on lapsen edun kannalta perustelluista syistä tarpeen. Silloin, kun tapaamisten tukeminen tai valvotut vaihdot eivät riitä turvaamaan lapsen etua voi hyvinvointialue vahvistaa tai tuomioistuin päättää tapaamiset valvotuiksi. (LHL 190/2019.)

Ennen vuotta 2015 tilanne oli tapaamispaikkapalveluja tarvitseville perheille haastava. Hannele Forsbergin ja Tarha Pösön (2004, 32) mukaan tuomioistuin saattoi tehdä päätöksen valvotuista tapaamisista, mutta Suomessa ei ollut yhtenäistä tai julkisesti säädeltyä tapaa tuottaa tapaamispalveluja eikä tapaamisten valvonta kuulunut lakisääteisiin sosiaalipalveluihin. Tapaamispalveluita oli saatavilla vähän ja sattumanvaraisesti. Perheiden mahdollisuus valvottuihin tapaamisiin vaihteli eri puolella Suomea. Osa kaupungeista järjestivät tapaamisten valvontaa sosiaalihuollon toimesta. Tämän lisäksi valvottuja tapaamisia järjestettiin joidenkin järjestöjen kuten Ensi- ja turvakotienliiton ja Elatusvelvollisten liiton toimesta sekä yksityisesti. Silloin, kun tapaamisen valvojana toimi yksityinen henkilö, häntä ei voinut velvoittaa tapaamisten valvontaan. Näissä tilanteissa lapsen ja vanhemman tapaamiset jatkuivat niin kauan kuin vapaaehtoinen vanhempien hyväksymä henkilö halusi hoitaa tehtävänsä tapaamisen valvojana. (Aaltonen 2004, 71–72.)

Vuonna 2015 tuli voimaan uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014). Lain 27 §:ssä säädetään tuettujen ja valvottujen tapaamisten sekä valvottujen vaihtojen järjestämisestä. Säännöksen myötä kunnille tuli velvoite järjestää tuomioistuimen päätöksen tai sosiaalilautakunnan vahvistaman sopimuksen mukainen lapsen ja vanhemman välisen tapaamisen valvonta, tuki tai valvonta tapaamisiin liittyvissä vaihtotilanteissa. Säännöksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oikeutta tavata vanhempansa, jonka luona ei asu sekä varmistaa, että lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta tehdyt päätökset toteutuvat niin, ettei lapsi vieraannu vanhemmistaan. Säännöksen tarkoitus on myös suojata lasta häntä vahingoittavilta tapaamisilta. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 80.)

Sosiaalihuoltolain (2014/130) 27§:n mukaan valvotuissa tapaamisissa valvoja on koko tapaamisen ajan kuulo ja näköyhteydessä lapseen ja vanhempaan. Tuetussa tapaamisessa valvoja on tarvittaessa vanhemman ja lapsen käytettävissä tapaamisen ajan. Tapaamisen valvojan tehtävänä on seurata, että tapaamiset toteutuvat sovitusti, turvallisesti ja lapsen edun mukaisesti. Lisäksi valvojan tehtävänä on tukea vanhemman ja lapsen keskinäisen suhteen vahvistumista ja omalla toiminnallaan myötävaikuttaa tapaamisten onnistumiseen. Valvotuissa vaihdoissa valvoja on läsnä koko vaihtotilanteen ajan. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 80; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2022.)

Yleisimmin valvotuista ja tuetuista tapaamisista vahvistetaan tai tehdään päätöksiä tilanteissa, joissa lapsen ja hänestä erillään asuvan vanhemman vanhemmuussuhteen ylläpitämiseen liittyy jonkinlainen turvallisuusriski esimerkiksi kaappausuhka, vanhemman päihteiden käyttö, väkivalta tai vanhemman vakava mielenterveyden sairaus. Lisäksi tuettuja ja valvottuja tapaamisista voidaan vahvistaa ja päättää, kun tapaamisten avulla pyritään lapsen ja vanhemman suhteen rakentumiseen tilanteessa, missä lapsi ja vanhempi eivät tunne toisiaan tai halutaan saada tietoa miten vanhemman ja lapsen suhde toimii, vanhemman asuinolosuhteet eivät ole lapsen edun mukaiset tai vanhempi tarvitsee tukea ja ohjausta lapsen perushoittoon ja vuorovaikutukseen. (Forsberg, Pösö 2004, 31, 35; ks. Aaltonen 2004, 68–69) Valvottuja vaihtoja voidaan sopia tai määrätä silloin, kun lapsen tapaaminen toisen vanhemman kotona sujuu normaalisti, mutta lapsen siirtyessä vanhemman luota toiselle tilanteisiin liittyy ongelmia, kuten tapaamisten jatkuvia peruuntumisia, vanhempien riittaisuutta tai väkivallan uhkaa. Valvottujen vaihtojen avulla

voidaan varmistaa, ettei lapsi joudu vaihtotilanteessa vanhempien ristiriitojen keskelle. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022.)

Osa avio- ja avoeroista konfliktoituu eron jälkeen. Suomen virallisen tilaston, Rikos- ja pakkokeinotilastojen mukaan vuonna 2019 kaikista aikuisiin kohdistuneista väkivallasta 21 prosenttia tapahtui entisten avio- ja avopuolisoiden välillä. Näistä 10 prosentilla uhrilla ja epäilyllä oli yhteinen lapsi. (Suomen virallinen tilasto, Rikos- ja pakkokeinotilasto 2019.) Tilanteissa, missä vanhempien ero on konfliktoitunut vanhempien välillä on erityisen paljon ristiriitaa ja epäluottamusta sekä vaikeuksia sopimusten noudattamiseen. Pahimmillaan eron jälkeen toinen vanhempi voi käyttää lasten tapaamisia keinona toiseen vanhempaan kohdistuvaan väkivaltaan tai vainoon. (Nikupeteri ym. 2015, 290.) Näissä tilanteissa lapsen auttamisessa on kiinnitettävä erityistä huomiota turvallisuuden, voimavarojen ja toimijuuden vahvistamiseen sekä turvallisiin tapaamiskäytäntöihin. Väkivallan todistajana tai kohteena ollut lapsi voi vanhempien eron jälkeen kokea turvattomuutta ja pelkoa väkivaltaa käyttänyttä vanhempaa kohtaan. (Nilosaari & Brandt, 2021, 153; Auvinen 2004, 69; ks. Nikupeteri ym. 2015.) On tärkeää, että lasten tapaamisista päätöksiä tai sopimuksia tekevät viranomaiset tiedostavat toiseen vanhempaan kohdistuvan väkivallan negatiivisen vaikutuksen lapseen.

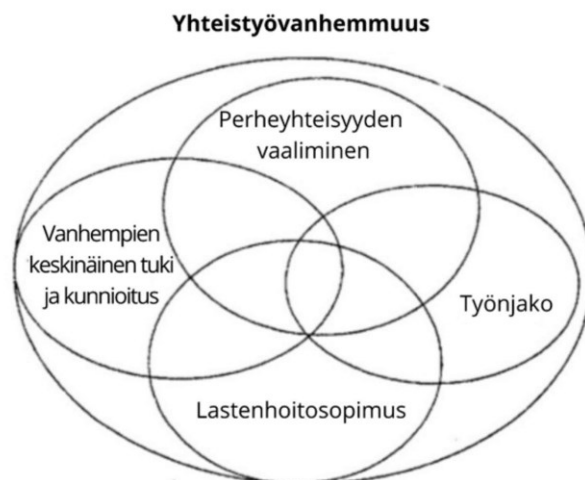
Suomessa kehitettiin VARJO-hankkeessa vuosina 2012–2017 erityistä tapaamiskäytäntömallia tilanteisiin, joissa vanhempien eron jälkeen esiintyy viranomaisten kuten lastensuojelun tai lastenvalvojan tunnistamaa vainoa tai väkivaltaa. Tapaamiskäytäntömallin ajatuksena oli, että vanhemmat tekevät moniammatillisen työryhmän kanssa lapsen ja vanhemman välisestä tapaamisesta sopimusluonnoksen. Työryhmään kuului muun muassa lastenvalvoja, lastensuojelun työntekijä, tapaamisen valvoja, sopimusneuvottelija ja vanhempien tukihenkilö. Tapaamiskäytäntötyön periaatteena oli lapsen ja häntä tapaavan vanhemman turvallinen yhdessäolo, kaikkien osapuolten turvallisuuden tunteen säilyminen, väkivallattomuuden vanhemmuuden vahvistaminen. Työskentelyn alussa tehtiin arvio tapaamisiin liittyvistä motiiveista ja tapaamisten aiheuttamista riskeistä. Sopimusluonnoksessa kiinnitettiin huomiota tapaamisen käytäntöön ja toimintatapoihin liittyviin asioihin, työntekijöiden työnjakoon, toimintakäytäntöihin kriisitilanteissa sekä tapaamisten toteutumisen arviointiin. Vanhemmilla oli mahdollisuus viedä valmis sopimusluonnoksen lastenvalvojalle vahvistetavaksi. (Kinnunen ym. 2017, 203–206.)

3.2 Yhteistyövanhemmuus

Tavasta, joilla vanhemmat työskentelevät yhdessä vanhempien rooleissaan käytetään monenlaisia termejä kuten jaettu vanhemmuus, vanhemmuus kumppanuus, vanhemmuusliitto tai yhteistyövanhemmuus. (Van Egeren & Hawkins 2004, 165.) Tässä tutkielmassa vanhempien eronjälkeinen yhteistyön käsite on keskeinen ja käytän sitä kuvaamaan termiä yhteistyövanhemmuus.

Perhesuhteiden ja vanhempien yhteistyön laatu ja laajuus vaikuttavat siihen, miten lapsi kokee eron ja sopeutuu vanhempien eronjälkeiseen elämään. Tutkimusten mukaan vanhempien eronjälkeinen hyvä yhteistyö parantaa vanhemmuuden laatua ja edesauttaa lapsen selviytymistä ja hyvinvointia uudessa elämäntilanteessa, kun taas toimimattomalla yhteistyövanhemmuudella on yhteys lapsen myöhempään psyykkisiin ja somaattisiin oireisiin sekä käyttäytymisongelmiin. (Hock & Mooradian 2013, 315–316; Umemura ym. 2015, 991–994.) Kari Moxnesin (2003, 145) tutkimuksen mukaan lapset sopeutuvat eron tuomiin muutoksiin paremmin, kun lapsi saa pitää kummankin vanhemman mukana elämässään ja vanhempien yhteistyö on sopuisaa ja ystävällistä. Tutkijat ovat saaneet myös ristiriitaisia tuloksia eron jälkeisen yhteistyön laadun merkityksestä lapsen hyvinvointiin. Näiden tutkimustulosten mukaan toimivalla ja ei toimivalla yhteistyövanhemmuudella ei olisi merkitystä nuorten itsetuntoon, koulumenestykseen, päihteiden käyttöön tai yleisen elämäntyytyväisyyden kokemukseen. Useissa kansainvälisissä tutkimuksissa on kuitenkin todettu toimivan yhteistyövanhemmuuden lisäävän lapsen myönteistä kehitystä ja hyvinvointia. (Amato ym. 2011, 511–512, 520.)

Esittelen seuraavaksi kolme erilaista mallia yhteistyövanhemmuuden kuvaamiseen. Kansainvälisesti yhteistyövanhemmuuden käsitteestä on tehty monia erilaisia määritelmiä. Tutkijat ovat kuvanneet yhteistyövanhemmuutta kompleksisena eri osa-alueista koostuvana rakenteena. (Hock & Mooradian 2013, 316, 322.) Mark Feinberg (2003, 96) tiivistää yhteistyövanhemmuuden (co-parenting) olevan vanhempien sitoutunutta yhteistä tai jaettua vastuuta ja tukea toimia yhdessä lasten kasvatukseen ja lapsen elämään liittyvissä asioissa. Hän esittää yhteistyövanhemmuuden osa-alueiden mallissaan (*kuvio 1*) toisiinsa liittyviksi osa-alueiksi: lasten kasvatustilat, vanhempien välinen työnjako lasten asioissa, vanhempien keskinäinen tuki ja kunnioitus sekä perheyhteisyyden vaaliminen (Feinberg 2003, 101).

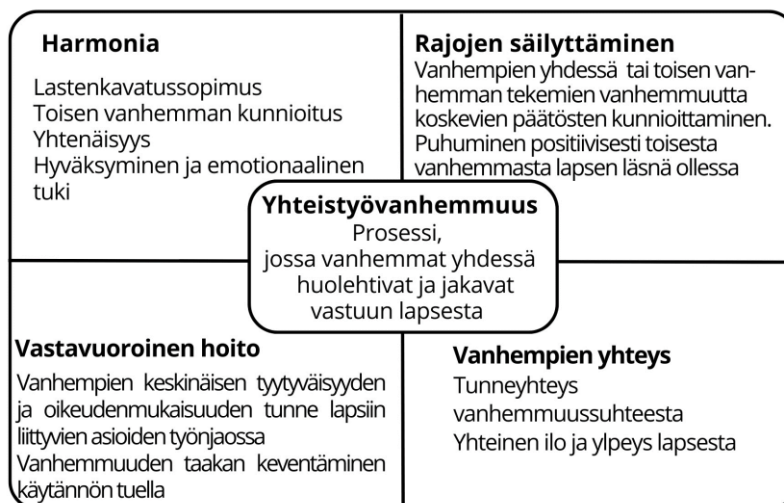

*Kuvio 1. Yhteistyövanhemmuuden osa-alueiden malli
(suomennettu kuvioista Feinberg 2003, 101)*

Lapsen hoito ja kasvatustyön osa-alueeseen kuuluvat vanhempien yhteinen näkemys arvoista sekä lapsen käyttäytymisen, emotionaalisen kasvun ja sosiaalisten suhteiden tukeminen. Työnjako liittyy arjen rutiineihin ja tehtäviin sekä lapsiin liittyvien taloudellisten, terveydellisten ja oikeudellisten asioiden vastuun ja velvollisuuksien jakamiseen vanhempien kesken. Vanhemman tukemisen osa-alue liittyy siihen, miten vanhemmat kunnioittavat sekä suhtautuvat toisiinsa ja tukevat tai heikentävät toistensa vanhemmuutta lapselle puheilla, teoilla ja käyttäytymisellään. Perheyhteisyyden osa-alueessa koostuu kummankin vanhemman ja lapsen turvallisen yhteisyyden kokemuksen vaalimisesta sekä toisen aikuisen ”mukana pitämistä” lapsen elämässä. (Feinberg 2003, 101–110.)

Robert M. Hock ja John K. Mooradian (2013) tarkastelivat tutkimuksessaan kirjallisuudessa esitettyjä yhteistyövanhemmuuden määritelmiä ja niissä esitettyjä yhteistyövanhemmuuden osa-alueita. Heidän tulkintansa mukaan yhteistyövanhemmuudessa kaksi tai useampi aikuinen on sitoutunut toiminaan yhteistyössä ja jakamaan vastuun lapsen kasvattamisesta ja huolenpidosta. Tutkijoiden mielestä yhteistyövanhemmuus käsite ei rajoitu kuvaamaan pelkästään perinteisen biologisten vanhempien ja lasten muodostaman ydinperheen vanhemmuutta. Käsitettä voidaan käyttää monipuolisesti kaikkien muidenkin perhemallien ja aikuisten kohdalla, jotka jakavat vastuun lapsen kasvattamisesta ja huolenpidosta. Yhteistyövanhemmuuden käsite

yhdistää vanhempien yhteistoiminnan vanhemmuuden tunteiden ja käyttäytymisen alueilla. Analysoituaan aiempien yhteistyövanhemmuuden määritelmien osa-alueita Hock ja Mooradian jakoivat niissä esitetyt tekijät neljään osa-alueeseen (kuva 2), jotka ovat vanhempien keskinäinen harmonia, rajojen säilyttäminen, vastavuoroinen hoito sekä vanhempien yhteys. (Hock & Mooradian 2013, 314–315, 322–323.)

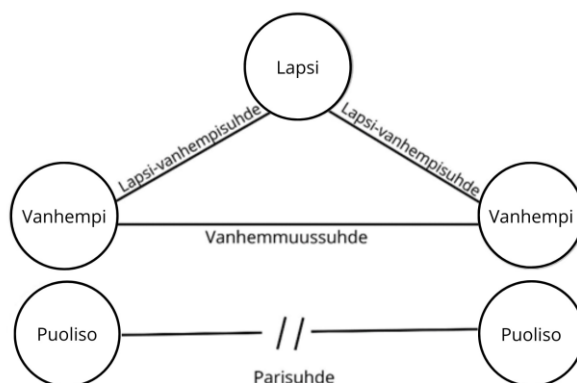

*Kuvio 2. Yhteistyövanhemmuuden käsitteellinen malli
(suomennettu kuvioista Hock & Mooradian 2013, 326)*

Vanhempien harmonia yhteistyövanhemmuuden osana pitää sisällään emotionaalisen tuen elementtejä. Vanhempien keskinäisen kunnioituksen ja hyväksynnän lapsen toisena vanhempana sekä toisen vanhemman panoksen arvostaminen. Lisäksi siihen kuuluu vanhempien yhtenäisyys ja sopimukset lapsen kasvatukseen ja kasvatusmenetelmiin liittyvissä asioissa. Rajojen säilyttäminen liittyy vanhemman käyttäytymiseen ja puheeseen toisesta vanhemmasta. Osa-alue pitää sisällään vanhemman halun pitää kiinni, noudattaa ja tukea yhdessä tai toisen vanhemman tekemiä vanhemmuutta koskevia päätöksistä. Hyvää rajojen säilyttämistä on myös vanhemman kyky olla liittoutumatta lapsen kanssa asettumalla toista vanhempaa vastaan sekä puhuminen ja vetoaminen positiivisesti toisesta vanhemmasta lapsen läsnä ollessa. Vastavuoroisen hoidon osa-alueen elementit liittyvät vanhempien koettuun oikeudenmukaisuuden ja tyytyväisyyden tunteeseen lapsen liittyvien käytännön asioiden työnjaossa ja toimiin osallistumisessa. Vastavuoroisuus tarkoittaa keinoja toisen vanhemman arjen taakan helpottamista käytännön tuella.

Vanhempien yhteys pitää sisällään ajatuksen vanhemmuuden aikana syntyneestä ja kehittyneestä tunneyhteydestä. Aikuisten parisuhteen päättymisestä riippumatta vanhempien välinen vanhemmuussuhde jatkuu. Osa-alue pitää sisällään myös vanhempien yhteisen ilon ja ylpeyden lapsesta. (Hock & Mooradian 2013, 323–325.)

Suomessa yhteistyövanhemmuuden käsite on vielä tänä päivänäkin suhteellisen tuntematon ja tutkimusta yhteistyövanhemmuudesta on tehty sangen vähän (Böök & Terävä 2022, 16). Yhteistyövanhemmuutta, voidaan kuvata esimerkiksi yhteistyövanhemmuuden kolmion (kuvio 3) kautta, jonka viitekehystenä on kahden ja kolmenkeskeinen ihmissuhde sekä kiintymyssuhdeteoria. Yhteistyövanhemmuuden kolmion pohjan luo kahden aikuisen välinen kahdenkeskeinen parisuhde. Lapsen tullessa perheeseen parisuhde täydentyy vanhemmuuden rooleilla, jolloin parisuhteen lisäksi aikuisten välille syntyy vanhemmuussuhde. Lapsi on näiden kahdenkeskeisten suhteiden ulkopuolella, muodostaen omat suhteensa kumpaankin vanhempansa. Lapsi-vanhempi suhteet ja vanhempi-vanhempi suhde muodostavat kolmikeskeinen yhteistyövanhemmuuden kolmion. (Hietanen & Niininen 2019, 39–40.)

Kuvio 3. Yhteistyövanhemmuuden kolmio (mukaillen Ensi- ja turvakotienliitto ry. n.d.)

Vanhempien eron jälkeen parisuhde katkeaa. Tilanne eron ja parisuhteen päättymisen jälkeen on vanhemmille useasti ristiriitainen ja emotionaalisesti haastava. Vanhemmat joutuvat samaan aikaan työstämään irtautumista parisuhteesta ja toisaalta luomaan uuden mallin yhteistyöstä huolehtia lapseen liittyvistä asioista. Eron ja parisuhteen päättymisestä huolimatta vanhempien välinen vanhemmuussuhde jatkuu ja yhteistyövanhemmuus saa uusia muotoja. (Hietanen &

Niininen 2019, 41–43.) Yhteistyövanhemmuuden kolmioon sisältyy ajatus siitä, että toimivassa yhteistyövanhemmuudessa keskinäinen yhteistyö rakentuu toisen vanhemman kunnioitukseen ja arvostukseen. Vanhemmat hyväksyvät toistensa merkityksen lapsen elämässä ja haluavat omalla toiminnallaan tukea toisen vanhemman suhdetta lapseen. (Vanhemman opas. Tietoa 2020, 25.)

Johann Terävä ja Marja Leena Böök (2019) ovat kuvanneet yhteistyövanhemmuuden käsitteen elementeiksi vanhempien asenteet, arvot ja arjen. Näihin elementteihin liittyy tiiviisti yhteiskunnallinen tilanne, vallitsevan kulttuurin ihanteet ja arvot sekä yksittäisten perheiden ja ihmisten elämäntilanne sekä yksilölliset voimavarat ja selviytymiskeinot. Heidän kuvauksessaan yhteistyövanhemmuuden tärkein arvo on lapsen ensisijaisuus. Se pitää sisällään lapsen oikeuden hyvään lapsen ikätasoiseen arkeen sekä aikuisen turvaan huomioimalla lapsen tunteet ja tarpeet muuttuneessa elämäntilanteessa. Yhteistyövanhemmuuden onnistuminen vaatii vanhempien asenteissa vahvaa halua omaan muutokseen ja kasvuun omassa vanhemmuudessa sekä toisen vanhempaan luottamista, kunnioittamista ja arvostamista lapsen toisena vanhempana. Toimiva arki luo pohjan yhteistyövanhemmuuden sujumiselle. Se vaatii vanhemmilta joustavuutta, kykyä tehdä kompromisseja niin asenteissa kuin käytännön teoissa sekä riittävän hyvää vanhempien välistä vuorovaikutusta. (Böök & Terävä 2019, 14–17.)

Tutkimusten mukaan vanhemmat voivat toteuttaa eron jälkeistä yhteistyövanhemmuutta monella tapaa. Useasti yhteistyövanhemmuuden profiili jaetaan yhteistyökykyiseen (co-operative co-parenting), rinnakkaiseen (parallel co-parenting) ja konfliktoituneeseen (conflicted co-parenting) yhteistyövanhemmuuteen. Yhteistyökykyisessä vanhemmuudessa vanhemmat ovat vahvasti sitoutuneita ja toimivat lapsikeskeisesti. He kykenevät kommunikoimaan, ratkomaan lapsiin liittyviä ongelmia ja tekemään päätöksiä sopuisasti ja joustavasti. Vanhempien toimintaa ohjaa vahvasti lapsen etu. (Stokkebeck 2021, 53; Jaffe ym. 2008, 516.) Hyvän yhteistyövanhemmuuden edellytyksenä on vanhempien tietoinen päätös toimia yhdessä toisen vanhemman kanssa lapsen parhaaksi. Parhaimmillaan yhteistyövanhemmuus toimii, kun vanhemmat ovat käyneet läpi omaan parisuhteeseen liittyvät asiat ja hyväksyneet eron osaksi omaa elämää. Silloin, kun toinen vanhempi nähdään yhteistyökumppanina, on mahdollista asettaa lapsen

hyvinvointi ensisijaiseksi arvoksi ohjaamaan vanhempien joustavaa ja toista arvostavaa vanhemmuutta. (Kauppinen 2013, 143–144.)

Yleistynyt vaade eron jälkeisestä yhteistyökykyisestä yhteistyövanhemmuudesta ei aina pitäisi olla pyrkimyksenä. Osassa erotilanteita väkivallan tuoma riski voi olla este vanhempien täysimääräiselle yhteistyölle ja yhteistyövanhemmuuden turvalliselle rakentumiselle. Tilanteissa, missä väkivaltaa on esiintynyt joko ennen vanhempien eroa tai eron jälkeen, yhteistyövanhemmuus mahdollistuu vasta silloin, kun väkivalta on päättynyt ja sen käsittelyyn on saatu tukea. Yhteistyövanhemmuuden tärkeimpiä tavoitteita on tällöin turvallisuuden toteutuminen. (Mattikka & Muukkonen, 2019, s. 98–99, 103; Jaffe ym. 2008, 516.)

Tilanteissa, joissa tiivis yhteistyö vanhempien välillä ei ole mahdollista rinnakkaisvanhemmuus voi mahdollistaa kummankin vanhemman mukana olon lapsen elämässä. Rinnakkaisvanhemmuudessa tavoitteena on vanhempien irtautuminen toisistaan sekä heidän välisestä pitkään kestäneestä vihamielisyydestään. Rinnakkaisvanhemmuudessa vanhempien sitoutuminen keskinäiseen yhteistyöhön on alhainen ja vanhemmat tekevät lasta koskevat arjen päätökset itsenäisesti silloin, kun lapsi hänen luonaan. Ajatuksena on, että vanhempien välisen yhteistyön ja kontaktien minimoimisella suojataan lasta vanhempien välisiltä konflikteilta. Riittävän pitkäaikaisen vanhempien avun ja tuen avulla vanhempien keskinäinen vihamielisyys voi vähentyä ja rinnakkaisvanhemmuus voi kehittyä kohti toimivaa yhteistyövanhemmuutta. Konfliktoituneessa yhteistyövanhemmuudessa vanhemmat ovat irtisanoutuneet yhteistyöstä. Kommunikointi vanhempien välillä on hyvin vähäistä tai sitä ei ole ollenkaan, minkä vuoksi lasta koskevien päätösten tekeminen on vaikeaa. Yhteistyö voi sisältää toisen vanhemman vähättelyä ja erilaisia konflikteja, jolloin vaarana on, että lapsen tarpeita ei nähdä ja lapsi jää vanhempien riitojen keskelle. Konfliktoituneen yhteistyövanhemmuuden taustalla on usein perheen hyvinvointia uhkaavia kokemuksia väkivallasta, alkoholismista tai mielenterveysongelmista. (Terävä & Böök 2019, 14; Lamela ym. 2016, 724; 513 Amato 2011, 513; Sullivan 2008, 8–10; Jaffe ym. 2008, 516–517.)

Kotimaisista tutkijoista Nina Kauppinen (2013) yhteistyövanhemmuuden luokittelu on saman suuntainen aiempien kansainvälisten luokitusten kanssa, vaikka luokittelussa ei olekaan mukana

sellaiset vanhemmuussuhteet, joissa vanhemmat ovat kokonaan irtisanoutuneet yhteistyöstä toisen vanhemman kanssa. Kauppinen on luokitellut vanhempien eronjälkeisen yhteistyön toteutustavoiksi asiallisen yhteistyön mallin, tiiviin yhteistyön mallin ja saumattoman yhteistyön mallin. Hänen luokittelussaan nousee näkyviin vanhempien keskinäiseen tunnesuhteeseen liittyvät kokemukset. Asiallisen yhteistyön mallissa vanhemmat kunnioittavat toisiaan ja pitävät vanhempana olemisen ainutlaatuisuutta tärkeänä. Vanhemmat toimivat lapsen kasvatasioissa sopuisasti ja kohteliaasti yhdessä, vaikka kokevat, ettei heidän välillään ole ystävyyssuhdetta. Myöskään tiiviin yhteistyön mallissa vanhempien välillä ei ole ystävyyssuhdetta. Tästä huolimatta vanhemmat ovat tiiviisti yhteydessä toistensa kanssa huolehtien arkipäivän vanhemmuudesta yhdessä. Toimiessaan saumattomasti vanhemmat ovat usein tekemisissä toistensa kanssa ja kokevat olevansa ystäviä keskenään. Vanhemmat jakavat keskenään lapsiin liittyvien asioiden lisäksi henkilökohtaisia asioita ja ovat joustavasti toistensa apuna käytännön asioissa. Yhteistyö lasten asioissa on helppoa ja vaivatonta vanhempien ajatusten ollessa kasvatukseen liittyvistä asioista samansuuntaista ja yksimielistä. (Kauppinen 2013, 144–146.)

Böök ja Terävä (2022) ovat myös tutkineet millaisia toimijuuksia ja positioita eronneet vanhemmat ottavat ja tuottavat puheessaan suhteessa yhteisvanhemmuuteen ja toiseen vanhempaan. Puhujapositiot kuvasivat millaisia merkityksi ja perusteluja haastateltavat antoivat tekemisistään tai valinnoistaan tuottaessaan puhetta itsestään toisesta vanhemmasta ja eron jälkeisestä vanhemmuudesta. Tutkijat tunnistivat kaksi erilaista toimijuuden tasoa, jotka olivat vahva toimijuus ja ohut toimijuus. Haastateltavien kerronnasta nousi vanhempien vahvaa toimijuutta edustavat yhteistyökumppanin, vastuun kantajan ja taistelijan positiot sekä ohutta toimijuutta ilmentävät uhrin, luovuttajat ja sopeutujat positiot. Haastateltavien puheissa tuli esiin eronjälkeisen yhteistyövanhemmuuden eri toimintamalleja. Yhteistyökykyinen yhteistyövanhemmuus näkyi yhteistyökumppanin positiossa, jossa vanhemmilla oli yhteinen ymmärrys lapsen edusta, vanhemmat luottivat ja kunnioittivat toisiaan ja kertoivat keskinäisen kommunikoinnin olevan toimivaa. Ristiriitainen tai konfliktoitunut yhteistyövanhemmuus näyttäytyi taistelijan, luovuttajan ja uhrin positioissa, joissa vanhempien välinen suhde oli ohutta, etäistä tai sisälsi eriasteisia konflikteja ja vastakkainasetteluja liittyen vanhemmuuteen. (Böök & Terävä 2022, 17–20.)

4 Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat

4.1 Tutkimustehtävä ja sitä tarkentavat tutkimuskysymykset

Tutkimukseni on laadullinen ja asettuu sosiaalityön ohella perhe- ja erotutkimuksen kentille. Se asettuu fenomenologis-hermeneuttiseen tutkimusperinteeseen, jossa tutkimuksen kohteena ja keskeisenä elementteinä ovat ihmisen suhde omaan elämistodellisuuteen, kokemuksellisuuteen sekä tulkinta ja ymmärtäminen. (Kakkori & Huttunen 2014, 367; Tuomi & Sarajarvi 2018.)

Kokemus voi tarkoittaa tunteja tässä ja nyt tai kertynyttä kokemusta eli kokeneisuutta (Turunen 2004, 165). Kokemusta tutkiessaan tutkija joutuu pohtimaan kysymystä mahdollisuudesta ymmärtää toisen ihmisen kokemusta. Jokaisen elämismaailma on oma ja erityinen, joten toisen kokemukseen on mahdotonta ”astua sisään” tai asettua kokijan rooliin niin, että voisi elää toisen kokemaa täsmälleen saman kaltaisesti. Tutkiessaan kokemusta tutkijan on ylitettävä se luonnollinen asenteensa mihin on tottunut ja millä tavoin tavanomaisesti havainnoi tai käsittää ympäröivää maailmaa ja siirryttävä tieteelliseen ajatteluun sekä keskittyttävä tutkimaan ja analysoimaan tutkittavan kokemusta hänen oman erityisen elämänsä ja ympäröivän maailman kokijana. (Turunen 2014, 234–235, 242.)

Rajasin tutkimukseni aiheen koskemaan sosiaalihuoltolain mukaan vahvistettujen tai käräjäoikeuden määräämien valvottuja vaihtoja käyttävien vanhempien kokemuksiin yhteistyövanhemmuudesta. Tavoitteenani oli selvittää, eronneiden vanhempien kirjoitelma-aineistoa käyttämällä, vahvistuuko vanhempien kokemus yhteistyövanhemmuudesta sosiaalihuoltolain mukaisen valvotun vaihdon tuella. Olin kiinnostunut siitä, millä tavoin yhteistyövanhemmuuden vahvistuminen näyttäytyy vanhempien kokemuksissa ja mitä merkitystä näillä kokemuksilla on ollut vanhemman elämässä eron jälkeen. Lisäksi selvitin, millaisia kehittämistarpeita vanhemmat kokevat tarvitsevänsä yhteistyövanhemmuuden vahvistamiseen.

Tutkimuskysymykset:

1. Millä tavoin yhteistyövanhemmuuden vahvistuminen esiintyy vanhempien kokemuksissa?
2. Mitä merkitystä näillä kokemuksilla on ollut elämässä eron jälkeen?

3. Millaisia kehittämistarpeita vanhemmillä on yhteistyövanhemmuuden tukemiseen?

4.2 Aineiston kerääminen

Aineisto on kerätty huhti-lokakuun 2023 välisenä aikana. Aloitin aineiston keräämisen kirjoituspyynnöllä Ensi- ja turvakotienliiton www.apuaeroon.fi internetsivustolla. Pyysin kohderyhmään kuuluvilta vanhemmilta avoimia vapaamuotoisia kirjoitelmia, tarinoita heidän omista kokemuksistaan valvotuista vaihdoista ja vanhemmuudesta eron jälkeen. Ensi- ja turvakotien liitto on valtakunnallinen ja tunnettu kansalaisjärjestö, joka auttaa vaikeissa ja turvattomissa oloissa eläviä lapsia ja perheitä sekä tekee perheväkivaltaa ehkäisevää työtä. Internetsivusto www.apuaeroon.fi on tarkoitettu erityisesti eroaville tai eronneille lapsiperheille, jotka hakevat apua ja tukea vanhempien erosta selviytymiseen. Ensi- ja turvakotienliiton jäsenyhdistykset ovat pitkään tuottaneet monipuolisesti erilaisia eropalveluita muun muassa tapaamispaikkatoimintaa. Tapaamispaikkatoiminta on palvelu, missä lapsi voi käydä tapaamassa vanhempaansa valvotusti tai tuetusti silloin, kun tapaaminen ei ole mahdollista lapsesta erossa asuvan vanhemman omassa kodissa tai lapsi voi siirtyä valvottuna vaihtona vanhemmalta toiselle tilanteissa, missä on tarvetta varmistaa, ettei lapsi joudu vaihtotilanteessa vanhempien välisten ristiriitojen keskelle. (Ensi- ja turvakotienliitto ry. 2023.)

Päädyin aineiston keruussa ensin tarina tyyppiseen kirjoittamiseen, koska oletin saavani avoimella ja vapaamuotoisesti kirjoitetulla tarinalla monipuolisemmin ja laajemmin vanhempien kokemuksia tutkittavasta aiheesta. Ajattelin nimettömänä kirjoittamisen mahdollistavan tutkittavalle jäämisen näkymättömiin oman tarinansa taakse. Lisäksi ajattelin sen auttavan kirjoittamisen rehellisesti ja avoimesti sekä mahdollisuuden tuoda esiin jotain tutkittavallekin uusia näkökulmia ja ajatuksia. Kerroin kirjoituspyynnössä (*liite 1*), että pro graduni aiheena on vanhempien kokemukset valvotuista vaihdoista ja yhteistyövanhemmuuden vahvistumisesta eron jälkeen. Kerroin, että tarinan voi kirjoittaa nimettömänä. Pyysin kertomaan kirjoittajan iän, sukupuolen, kuinka kauan erosta on aikaa sekä miten ja miksi valvotut vaihdot on sovittu tai määrätty. Liitin kirjoituspyyntöön mukaan apukysymyksiä kirjoittamisen tueksi ja kirjoittajan profiloimiseksi. Pyysin tutkittavia lähettämään tarinat minulle sähköpostilla.

Tutkimusaineistona käytetty yksityinen kirjallinen dokumenttiaineisto sisältää oletuksen tutkittavan kyvystä ilmaista itseään kirjoittamalla. Tarina-aineistossa kyvyttömyys ilmaista itseään kirjoittamalla rajaa tutkittavien joukkoa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 96–97.) Tässä tutkimuksessa rajaavia ominaisuuksia ovat muun muassa tutkittavan taito käyttää tietokonetta ja löytää kirjoituspyyntö nettisivustolta, tutkittavan halu kirjoittaa ja kyky tehdä päätös kirjoittaa tarina omista kokemuksistaan. Tämän lisäksi tutkittavalla tulee olla riittävät kognitiiviset taidot pystyäkkeen ilmaisemaan itseään kirjoittamalla annetusta aiheesta ja taito lähettää tarina annettuun sähköpostiin.

Määräaikaan toukokuun 2023 loppuun mennessä en saanut yhtään vastausta kirjoituspyyntööni. Tutkimukseni aihe kytkeytyy vanhemmille henkilökohtaiseen ja sensitiiviseen aiheeseen vanhemmuuteen parisuhteen päättymisen jälkeen. Pohdin, voisiko yhtenä tarina tyyppisen tutkimusaineiston saatavuutta rajaavana tekijänä olla tarina lähettämiseen ilmoitetun sähköpostin kautta välittyvä mahdollinen tunnistetieto. Päätin vaihtaa aineistonkeruumenetelmäksi anonyymien verkkokyselyn Webropol-kyselytyökalun avulla.

Sintosen (2003, 5) mukaan hyvin onnistunut internetkysely on kiinni pienistä asioista. Verkossa tehtävässä kyselytutkimuksessa tiedot kerätään suoraan tutkittavalta sähköisessä muodossa olevalla lomakkeella. Sintonen pitää internetkyselytutkimuksen tärkeimpänä kriteerinä tutkijan ja tutkittavan kahdenvälistä viestintää tietoverkossa niin, että kyselylomakkeen lähettäminen, täyttäminen ja palauttaminen tapahtuu verkossa. Internetkyselytutkimus voidaan tehdä joko sähköpostikyselynä, jolloin kyselytutkimuskutsu lähetetään sähköpostin välityksellä halutulle vastaaja joukolle tai kyselytutkimuskutsu voidaan sijoittaa valitulle www-sivulle. Tärkeää verkossa tehtävässä www-kyselyssä on suunnitella ja miettiä kyselylomake ja sen saatavuus huolellisesti. Verkkosivulla tehtävä www-kyselyn etuna on sen nopeus ja tehokkuus. Kyselylomake voidaan tehdä valmiilla ohjelmistolla, internetsivustolla kysely on nähtävillä laaja-alaisesti ja kyselyyn on mahdollisuus vastata nopeasti ajasta tai paikasta riippumatta sekä vastaukset tallentuvat suoraan verkkoon. (Sintonen 2003, 5–7, 10–11.)

Laajensin myös aineistonkeruuta niin, että Webropol-kyselyn linkki ja sen saatteena oleva lyhyt tiedote jaettiin Ensi- ja turvakotienliiton Apuaeroon.fi, Miessakit ry:n sekä Yhden Vanhemman

Perheiden Liitto ry:n internetsivustoilla, Facebookissa ja Instagram sometileillä. Miessakit ry pitää huolta miesten psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista. Toiminnan ydin pohjaa mieserityiseen työhön. Yhdistys tarjoaa miehille erilaisia ammatillisia tuki- ja kriisipalveluja sekä monimuotoisia matalankynnyksen vertaistoimintoja. Yhdistys tekee myös kehittämisen- ja vaikuttamistyötä sekä kouluttaa vertaismiehiä sekä sosiaali-, terveys- sekä kasvatustilan ammatillisia ja opiskelijoita. (Miessakit ry. 2023.) Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry on valtakunnallinen lastensuojelualan etujärjestö, jonka työskentelyn tavoitteena on yhden vanhemman perheiden lasten sosiaalisen, taloudellisen ja oikeudellisen syrjäytymisen ja vanhempien kriisien seurausten lievittäminen. Liitto järjestää erilaisia vertaistuki- ja eroryhmiä lapsille ja aikuisille, ylläpitää Eroinfo- puhelinpalvelua ja nettineuvontaa, asianajajien puhelinneuvontaa sekä järjestää tuettuja lomatuokijaksoja. (Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry. 2023.)

Olin myös yhteydessä Kanta-Hämeen perhetyö ry:hyn, joka on yleishyödyllinen ja voittoa tavoittelematon lastensuojelujärjestö ja Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistys. Yhdistys tuottaa tapaamispaikkapalveluiden lisäksi erilaisia väkivalta- vauva- ja erotyön palveluita. Yhdistyksen Tapaamispaikka Poukamassa lapsi voi tavata vanhempansa turvallisesti valvotussa ympäristössä. Tapaamispaikka Poukamassa järjestetään valvottuja vaihtoja sekä valvottuja ja tuettuja tapaamisia tapaamispaikassa tai kotitapaamisina. (Kanta-Hämeen perhetyö ry 2023.) Tutkimusluvan saatuaani, työntekijät välittivät tutkimuspyyntöä (*liite 2*) valvottua vaihtoa käyttäville asiakkailleen. Webropol-kyselylinkin aukioloaikana kesä- heinäkuussa 2023 kyselyyn tuli yhteensä 11 vastausta. Koska kyselyyn vastaajien määrä oli edelleen vähäinen, päätin tehdä vielä yhden aineistokeruun ja avasin Webropol-kyselylinkin uudestaan ajalle 27.9.2023–20.10.2023. Linkki jaettiin Apuaeroon.fi, Miessakit ja Yhden Vanhemman Perheiden Liiton internetsivustoilla ja somekanavilla.

Sain viimeisessä aineistonkeruuvaiheessa vielä kaksi uutta vastausta. Lopullinen kyselyyn vastaajien määrä oli 13. Se, että viimeisessä aineistonkeruuvaiheessa tulleet vastaukset olivat sisällöltään hyvin samantapaisia kuin aiemmat vastaukset, viittaa siihen, ettei isompikaan vastausten määrä olisi muuttanut analyysin tuloksia ja aineisto oli tässä mielessä riittävä. Word-tiedostona, fontilla Times New Roman, fonttikoko 12 ja riviväli 1½ kyselyaineistoa kertyi yhteensä 14 sivua.

4.3 Aineiston analyysimenetelmänä tulkitseva fenomenologinen analyysi IPA

Tutkimukseni lähtökohtana on fenomenologis-hermeneuttinen lähestymistapa. Tutkimuksen teon kannalta keskeisiä käsitteitä fenomenologisessa ja hermeneuttisessa ihmiskäsityksessä ovat kokemus, merkitys ja yhteisöllisyys. Fenomenologiassa ajatellaan, että ihminen ja ympäröivä maailma rakentuvat vastavuoroisessa suhteessa. Ihmisen elämisen maailmankuva rakentuu omista yksilöllisistä kokemuksista, käsityksistä, arvoista sekä tavoista tuntea. Todellisuus ei ole neutraalia, vaan havainnoissa kohde näyttäytyy ihmisen kiinnostusten, pyrkimysten ja uskomusten valossa. Kokemukset koostuvat yhteisöllisesti koetuista merkityksistä, joiden kautta todellisuus näyttäytyy. Suhde maailmaan on intentionaalinen eli kaikki ihmisen kokemukset muotoutuvat niille annettujen merkitysten mukaan. Hermeneutiikalla tarkoitetaan ymmärtämisen ja tulkinnan teoriaa, ilmiöiden merkityksen oivaltamista. Ymmärtäminen on tulkintaa, jonka pohjana on kohteen esiymmärrys. Fenomenologis-hermeneuttisen tutkimuksen tavoitteena on käsitteellistää kokemuksen merkitys. Se ei pyri löytämään universaaleja yleistyksiä, vaan ymmärtämään tutkimuskohteena olevan yksilön tai joukon sen hetkistä kokemuksellista merkitysmaailmaa. (Laine 2018, 30–31; Tuomi & Sarajarvi 2018, 39–41.)

Tutkimukseen kerääntynyt aineisto oli suppeahko, mutta sillä tavalla rikas, että siitä sai kiinnostavia tuloksia. Aineiston analyysimenetelmänä käytin tulkitsevää fenomenologista analyysiä (Interpretative phenomenological analysis, IPA), jonka tarkoituksena on tutkia yksityiskohtaisesti ihmisen henkilökohtaisesti koettua kokemusta sekä miten ihmiset rakentavat mielekkyyttä ja millaisia merkityksiä antavat henkilökohtaiselle ja sosiaaliselle maailmalle. Usein tutkimukset tehdään pienillä otoksilla. Tavoitteena on ennemminkin saada näkyville jonkin erityisen ryhmän yksityiskohtaisia käsityksiä ja kokemuksia sen sijaan että tavoiteltaisiin yleisiä väitteitä tutkittavasta aiheesta. (Smith & Osborn 2015, 25–27.) IPA:ssa ajatellaan tutkimukseen osallistuvan pyrkivän kertomuksellaan järkeistämään kokemustaan ja kokemus näyttäytyy niin miten tai mitä tutkittava kertoo kokemuksestaan. Samaan aikaan kun tutkittava yrittää ymmärtää, tutkijan on tehtävä tulkintaa ymmärtääkseen tutkittavan kokemusta. (Smith ym. 2022, 3.)

Tutkija voi käyttää omia ennakko-oletuksiaan apuna ja peilinä toisten ihmisen kokemuksia tutkiessaan kuitenkin niin, että tutkija rakentaa tulkinnan tutkimukseen osallistuneiden

kokemuksista. Kuvailtavassa fenomenologisessa analyysissä aineiston analyysissä edetään yksittäisen vastauksen tarkastelusta kohti kokonaiskuvaa. Analyysi sisältää kuusi vaihetta: aineistoon tutustuminen ja alustava kommentointi, teemoittelu, teemojen välisten yhteyksien etsiminen, teemataulukoiden muodostaminen, yhteisen teemataulukon muodostaminen ja kirjoittaminen. Analyysimenetelmässä korostuu tulosten raportointi kirjoittamalla, koska siinä tehdään teemoja kokoavaa tulkintaa ja samalla suhteutetaan omat tulokset aiempaan tutkimukseen, teoriaan ja käytäntöön. (Tökäri 2018, 67, 74–76.)

Mielestäni tulkitseva fenomenologinen analyysi sopi tutkimukseni analyysimenetelmäksi hyvin, koska tarkoitukseni oli tutkia vanhemman yksilöllistä kokemusta vanhemmuudesta ja yhteistyöstä lapsen toisen vanhemman kanssa sekä millaisia merkitystä vanhemman kokemuksilla on eron jälkeen ollut. Menetelmä antoi mahdollisuuden tulkinnallisuuteen ja analyysissä voitiin hyödyntää ja suhteuttaa tulokset tutkimukseni keskeiseen teoreettiseen käsitteeseen yhteistyövanhemmuus.

Aloitin aineiston analysoinnin tulostamalla vastaajakohtaiset Webropol-työkalulla kerätyt vastaukset. Aineistoon tutustuminen käynnistyi yksittäisten vastausten lukemisella ja yksityiskohdaisella tarkastelulla ennen siirtymistä seuraavaan vastaukseen. Luin yksittäisen vastauksen useita kertoja läpi ja kirjoitin marginaaliin kommentteja ja huomioita tekstistä nousevista kiinnostavista kohdista. Tämän jälkeen tein oman taulukon jokaiselle yksittäiselle vastaukselle. Taulukon vasempaan sarakkeeseen kokosin vastauksista esiin nousseet kiinnostavat kokemukselliset lausunnot pitempinä lainauksina. Seuraavaan sarakkeeseen tiivistin kokemuksellisen lausunnon lyhyempään muotoon. Oikean puoleiseen sarakkeeseen kirjoitin näistä temaraakileita.

Taulukko 1. Esimerkki aineiston analyysistä

Lainaus	Tiivistys	Teemaraakile
<i>Olen väsymiseen asti yrittänyt itse olla esimerkkinä ja niellä kaiken ilkeilyn ja ikävän kohtelun, mutta viiden vuoden jälkeen en enää jaksanut.</i>	Väsynyt esimerkkinä olemiseen, sietänyt ilkeän ja ikävän kohtelun, lopulta ei jaksanut	Väsyminen Ilkeä kohtelu
<i>Aiheuttaa ärtymystä, kun toiseen vanhempaan ei voi luottaa. Sanoo toista mutta tekee toista.</i>	Aiheuttaa ärtymystä, toiseen ei voi luottaa	Omat tunteet luottamus

Tämän jälkeen luokittelin teemaraakileet eri pääteemojen alle. Toistin nämä vaiheet kaikkien yksittäisten vastausten kohdalla. Kun olin koonnut taulukot kaikista yksittäisistä vastuksista, minulla oli 13 teemataulua pääteemoineen ja niiden alaisine alateemoineen (=teemaraakileet). Seuraavassa vaiheessa tarkastelin yksittäisiä teemataulujen keskenään ja aloin hahmottamaan, että vastauksissa puhuttiin kokemuksista vanhemman omista tunteista ja tuntemuksista, luottamuksesta ja toisen vanhemman kunnioittamisesta, vanhemman kiusan teosta, väkivallan tunnistamisesta, turvallisuudesta, sopimuksista ja yhteistyön toimivuudesta sekä yhteistyön merkityksestä ja kokemuksista eropalveluissa. Lopullinen pääteemoittelu muotoutui taulukon 2 mukaiseksi.

Taulukko 2. Tuloksien teemoittelu

TEEMAT	ALATEEMAT
Yhteinen vanhemmuus	Yhteistyön merkitys Kokemus yhteistyöstä
Vanhempien yhteisymmärrys	Keskinäinen luottamus Toisen vanhemman kunnioitus Vanhemman omat tunteet ja tuntemukset
Rajat	Sopimukset Turvallisuus Kiusaaminen ja väkivallan tunnistaminen
Yhteistyö arjessa	Työnjako Mikä yhteistyössä toimii Mikä yhteistyössä ei toimi
Palvelut	Kokemukset valvotuista vaihdoista Apu ja tuki eron jälkeen

5 Tutkijan positio ja eettisyys tutkimuksen tekemisessä

Tutkimuksen luotettavuuden arviointikriteerinä voidaan pitää eettistä kestävyyttä. Tieteenalan tutkimuskohteen määräytymistä ohjaavat jokaisella tieteenalalla olevat omaleimaiset arvolähtökohdat, ihmiskäsitykset ja toiminnan tavoitteet. Koska tutkimusaiheen valinta on jo itsestään eettinen valinta, on tärkeää miettiä, miksi valitsemani aiheen tutkiminen on perusteltua, kenen ehdoilla tutkimusaihe valitaan ja miksi tutkimukseen ryhdytään. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 149, 153–154.) Tutkimusaihe oli luonteva valinta pitkän työkokemukseni kautta eronneiden perheiden kanssa sekä mielenkiintoni eroperheiden palveluiden kehittämiseen. Vaativaan erouttamiseen keskittyvät toimintamallit ja tutkittava aihe ovat minulle tuttuja. Tutkijan oma kokemus tutkittavasta aiheesta voidaan nähdä hyvänä asiana, mutta myös haasteena. Tutkimuksen jokaisessa vaiheessa minun on tiedostettava, etteivät omat käsitykseni tai esiyymmärrys vaikuta tutkimusprosessiin liittyviin valintoihin tai siihen, että analyysiä tehdessäni jotain olennaista jää tutkimusaineistosta huomaamatta. (Ronkainen ym. 2013, 71–72.)

Laadullisessa tutkimuksessa kuvataan usein jotain ilmiötä tai tapahtumaa tai yksilöiden omia elämän kokemuksia. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että tutkittavat henkilöt tietävät tutkittavasta asiasta mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta tutkittavasta asiasta riittävästi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 86). On hyvä erottaa sensitiivinen tutkimus, sensitiivinen aihe ja sensitiivinen kohderyhmä. Kulttuurissamme perhe, parisuhde, koti ja vanhemmuuteen liittyvät asiat mielletään yksityiseksi, jolloin niihin liittyvien aiheiden tutkiminen voi tehdä tutkimuksesta sensitiivisen. (Kallinen ym.2015, 15,17.) Pysin tutkimuksessani sensitiiviseen tutkimusotteeseen. Tutkimukseni aihe kytkeytyy vanhemmuuteen parisuhteen päättymisen jälkeen, joten se voidaan tulkita sensitiiviseksi aiheeksi. Sensitiivisyydellä voidaan tarkoittaa myös tutkittavan kokemia asioita tai tapahtumia. Tutkimusta tehdessä on hyvä huomioida se, että ihmiset kokevat asiat eri tavoilla. Tutkittavasta teemasta kertominen voi toiselle tutkittavalle olla helppoa ja luontevaa kun se toiselle voi olla vaikeaa ja ahdistavaa. (mt., 2015 15–16.) Tässä tutkimuksessa tutkittavalla voi olla vaikea kertoa kokemuksestaan, koska hän voi kokea esimerkiksi häpeää tai epäonnistumista siitä, mitä on tapahtunut, pelkoa toista vanhempaa kohtaan tai tutkittava voi ikävöidä lastaan.

Tutkittavien joukko oli hankalasti tavoitettavissa (hard-to-reach). Tutkittavien joukon tavoitettavuutta voi vaikeuttaa tutkittavien kokemus tutkimusaiheen sensitiivisyydestä. Ellard-Gray ja kumppaneineen (2015) toteaa, että tutkittavia voi olla vaikea tavoittaa heidän haavoittuvuutensa vuoksi. Haavoittuvassa asemassa oleva henkilö voi kokea tutkimuksen hyödyttömäksi tai epäluottamusta tutkimusprosessiin, minkä vuoksi ei halua paljastaa henkilöllisyyttään tutkijalle. Pelkona voi olla myös henkilön leimaantuminen johonkin identiteettiin ja sen takia aseman, maineen tai yksityisyyden menetys. Myös luonteeltaan herkkä tutkimusaihe voi lisätä vaikeutta tavoittaa tutkittavia. Henkilö voi kokea tutkimusaiheen ahdistavana tai hän voi pelätä oman turvallisuutensa heikkenevän. (Ellard-Gray ym. 2015, 2–3.) Esimerkiksi tässä tutkimuksessa mahdollinen tutkittava voi pelätä itseensä kohdistuvaa väkivaltaa lapsen toiselta vanhemmalta, jos lapsen toinen vanhempi saa tietää hänen osallistuvan tutkimukseen.

Lasten näkökulmasta vanhempien ero on erityinen tilanne, mikä ei voi olla vaikuttamatta lapsen elämään jollain lailla. Tutkimusten mukaan lapsen selviytymiseen ja hyvinvointiin vanhempien eron jälkeen vaikuttaa vanhempien keskinäinen vuorovaikutus ja se, miten sopuisasti he voivat keskenään sopia yhdessä lastensa asioista. (Böök & Terävä 2022, 16; Sinkkonen 2017.) Perheisiin liittyvien sensitiivisten aiheiden tutkiminen voi olla haastavaa, mutta ilman tutkimusta tieteellisen tiedon ja ymmärryksen tavoittaminen ei ole mahdollista. (Kallinen ym.2015, 18.) Tämän tutkimuksen tavoitteena on tuoda vanhempien kokemusten kautta näkyviin lisää tietoa siitä, mitkä asiat tukevat yhteistyövanhemmuuden vahvistumista ja sen myötä lapsen edun ja hyvinvoinnin lisääntymistä.

Hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtien mukaan tutkimuksen teossa, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa tulee noudattaa rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta (TENK 2012). Tutkimuseettinen neuvottelukunnan (TENK 2019) periaatteiden mukaan ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen peruslähtökohta on tutkittavien henkilöiden luottamus tutkijoihin ja tieteeseen. Tutkittavan henkilön kohtelussa tärkeinä periaatteina ovat vapaaehtoisuus, itsemääräämisoikeus, yksityisyys ja tietosuoja. Olen tutustunut tarkoin tutkimuseettisen neuvottelukunnan eettisiin ohjeistuksiin (TENK 2012, TENK 2019) ja tutkimuksessani sitouduin noudattamaan hyvän tutkimuksen teon eettisiä periaatteita ja vaitiolovelvollisuutta kaikissa tutkimuksen vaiheissa. Jotta tutkimukseen osallistuvalla oli riittävästi

tietoa tehdä päätös osallistumisesta, informoin kirjoituspyynnössä kirjallisesti siitä, että tutkielmaan osallistuminen oli vapaaehtoista, osallistuja voi vastata kyselyyn nimettömänä ja osallistujilla oli oikeus perua osallistumisensa ottamalla yhteyttä minuun. Huolehdin osallistujien anonyymiteetista niin, ettei valmiista pro gradu- tutkielmasta voi tunnistaa yksittäisiä tutkittavia. Tämän varmistamiseksi olen tarvittaessa muuttanut tulosluvussa olevia yksittäisiä tutkittavan sitaateissa olevia yksityiskohtia, säilyttäen sitaatin alkuperäisen ajatuksen. Säilytin tutkimusaineiston tietoturvallisesti ja tutkielman valmistumisen jälkeen tutkimusaineisto hävitetään tietoturvallisesti.

Aineisto tutkimukseen kerättiin Webropol verkkokyselyllä, jossa oli kolme monivalintakysymystä liittyen tutkittavan taustatietoihin sekä seitsemän avointa kysymystä. Tutkittava sai halutessaan jättää vastaamatta joihinkin kysymyksiin tai jättää vastaamisen kesken. Kyselyyn vastasi 13 henkilöä, joista naisia oli 9 ja miehiä neljä. Kyselyn taustakysymyksiä kysyttiin vastaajan sukupuolen lisäksi, kuinka kauan erosta on aikaa ja millainen sopimus tai päätös lapsen valvotuista tapaamisista on. Lapsen tapaamisiin liittyvistä valvotuista vaihdoista kuudella vastaajalla oli sosiaalitoimen vahvistama sopimus ja kuudella vastaajalla käräjäoikeuden päätös. Yksi vastaaja ei vastannut kysymykseen millainen sopimus valvotuista vaihdoista oli. Kolmella vastaajista erosta oli aikaa enintään vuosi, yhden vastaajan erosta oli aikaa kaksi vuotta, yhden vastaajan erosta oli aikaa kolme vuotta, kahdella vastaajalla erosta oli aikaa neljä vuotta, kahdella vastaajalla erosta oli viisi vuotta, yli viisi vuotta sitten eronneita vanhempia oli vastaajista neljä.

Taulukko 3. Vastaajien aika parisuhteen päättymisestä

Erosta aikaa	vastaajia
1–12 kuukautta	3
2–3 vuotta	2
4–5 vuotta	4
yli 5 vuotta	4

6 Tulokset

Tutkittavien vastauksista löytyivät seuraavat viisi pääteemaa kokemuksista yhteisestä vanhemmuudesta, vanhempien yhteisymmärryksestä, rajoista, yhteistyöstä arjessa sekä valvottu vaihto-tapaamispalveluista ja tarvittavasta avusta ja tuesta eron jälkeen. Annan tässä luvussa äänen tutkimukseen vastanneille vanhemmille ja kuvaan näiden pääteemojen ja niihin liittyvien ala-teemojen kautta heidän kokemuksiaan vanhempien yhteistyöstä lasten asioissa parisuhteen päätymisen jälkeen. Pyrin tuomaan tutkittavien yksilöllisten kokemusten lomaan niitä tukevia ja haastavia viitteitä siitä, että kokemukset ovat myös jaettavissa laajemmin. Seuraavassa tulosten yhteenveto osiossa vedän teemoja yhteen vertaillen kokemuksia aiemmin esitelmäni yhteistyövanhemmuuden teorioihin etsien samalla vastauksia tutkimuskysymyksiini millä tavoin yhteistyövanhemmuuden vahvistuminen esiintyy vanhempien kokemuksissa ja mitä merkitystä näillä kokemuksilla on ollut elämässä eron jälkeen. Lisäksi nostan näkyville tutkittavien esittämiä kehittämistarpeita vanhempien eron jälkeisen yhteistyövanhemmuuden tukemiseen.

6.1 Yhteinen vanhemmuus

Vanhempien eron jälkeinen yhteisen vanhemmuuden kokemus pitää sisällään ajatuksen yhteisesti rakennetun vanhemmuuden kunnioittamisesta ja toisen vanhemman arvostuksen lapselle tärkeänä vanhempana (Hock & Mooradian 2013, 326). Parisuhteen päättymisen jälkeen vanhemmat joutuvat miettimään miten jatkossa hoitavat yhteiseen vanhemmuussuhteeseen liittyviä asioita. Aiemman tutkimuksen mukaan vanhempien erotessa ja heti sen jälkeen uudenlaisen yhteistyön ja vanhemmuuden rakentamista vaikeuttavat vanhemman omaan erokriisiin kuuluva tunteiden vaihtelu, sen vaikutus vuorovaikutukseen ja yhteiseen päätöksentekoihin sekä sopimukseen toisen vanhemman kanssa. Yhteisen vanhemmuuden rakentumiseen, ja sen merkityksen kokemukseen vaikuttaa myös se, millainen vanhempien vuorovaikutuksen laatu on ollut ennen parisuhteen päättymistä ja miten sopuisat välit vanhemmilla on eron jälkeen. Aika ja vanhemman oma tunteiden käsittely voivat tuoda helpotusta eron jälkeisen yhteisvanhemmuuden rakentumiseen. (Kettunen 2019, 24–25; Kääriäinen 2009, 82.)

Tämän tutkimuksen vastaajat kokivat, yhteisvanhemmuuden näyttäytyvän arjessa vähän. Vastaajat kertoivat yhteistyön tekemisen toisen vanhemman kanssa olevan vaikeaa ja ongelmallista.

”Yhteistyö ei näyttäydy arjessa mitenkään. Toisen vanhemman kanssa yhteistyö on mahdotonta.” (V1)

”Pelkästään ongelmia valehtelevan vanhemman vuoksi.” (V9)

Vastaajan kertomuksesta ilmenee vanhempien halunneen tehdä yhteistyötä. Vastaaja kertoo kuitenkin kokevansa, ettei yhteistyö yrityksistä huolimatta ole onnistunut.

” [...] , sillä yhteistyötä ei vain ole, vaikka sitä on yritetty.” (V3)

Kaikki kyselyyn vastaajat kokivat eron jälkeisen vanhempien välisen yhteisvanhemmuuden merkityksen olevan vähäistä tai sillä ei ollut mitään merkitystä tämän hetkessä elämän tilanteessa. Osa vastaajista kertoi välien toisen vanhemman kanssa olevan huonot.

”Tällä hetkellä ei mitään merkitystä” (V4)

”Ei merkitystä, kun ei olla väleissä.” (V12)

Jotta uusi tapa tehdä hyvää ja sopuisaa yhteistyötä eron jälkeen toisen vanhemman kanssa on mahdollista, on vanhempien tehtävä tietoinen päätös hoitaa yhteistyö lapsen liittyvissä asioissa hyvin toisen vanhemman kanssa. Vanhemmuussuhteen rakentuminen vaatii irtautumista menneeseen parisuhteeseen liittyvistä tunteista, vanhemman joustavuutta lasta koskevissa asioissa sekä lapsen parhaan mukaan toimimista. (Kauppinen 2013, 143.) Seuraava ote vastauksesta tuo näkyviin sen, ettei yhteistyöllä ole ollut vastaajalle merkitystä. Vastaaja kokee, ettei yhteistyö toisen vanhemman kanssa ole toiminut vanhempien ollessa parisuhteessa, vaan hän on hoitanut lapsen asiat aina yksin. Hän kokee, että eron jälkeen yhteistyö toisen vanhemman kanssa on hidastanut lapsen asioiden hoitoa.

”Kun yhteistyötä ei ole ollut, ei sillä ole ollut mitään merkitystä. Lapsen asiat hoituvat muutenkin, olen aina kaiken yksin hoitanut ja toisen vanhemman passiivisuus aluksi vain hidasti asioiden hoitoa.” (V3)

Kaksi vastaajista kertoi kokevansa yhteistyön merkityksen suureksi. Toisessa vastauksessa tulee esiin vanhemmuuden yhteistyön toimimisen tai toimimattomuuden merkitys ja sen heijastuminen perheen ja lapsen läheisten säilymiseen elämässä vanhempien parisuhteen päättymisestä huolimatta.

”Suuri merkitys, mikä heijastanut uuteen avioliittoon asti, aina isovanhempia (molempien) myöden.” (V6)

”Sillä olisi suuri merkitys, kun vaan toinen vanhempi sen ymmärtäisi” (V13)

Yhteistyön toimiminen ja sen yhteinen kokeminen merkityksellisenä voi vaikuttaa myös vanhempien ratkaisuihin työhön, arkeen tai talouteen liittyvissä asioissa.

”Olisi ollut suuri apu omaan arkeen, jos etävanhempi olisi yhteistyö kykyinen ja haluinen. Olen joutunut jättämään työni kolmivuorotyön parissa, joka vaikuttanut suuresti omaan talouteen [...] Iso taloudellinen menetys.” (V11)

Edellä olevassa vastauksessa vastaajan kertoo kokevansa, että toimiva yhteistyö olisi tuonut apua ja taloudellista turvaa arkeen.

6.2 Vanhempien yhteisymmärrys

Vanhempien yhteisymmärrys teemaan liitin alateemoiksi vanhempien keskinäisen luottamuksen, kunnioituksen sekä vanhemman omat tunteet ja tuntemukset. Vanhemman omalla asenteella on keskeinen merkitys siihen, miten yhteistyö toisen vanhemman kanssa onnistuu. Hyvä yhteistyö lisää luottamusta ja vahvistaa yhteisymmärryksen tunnetta. Luottamuksellinen yhteisymmärrys auttaa asioiden hoitamista ja ihmisten välistä vuorovaikutusta. Luottamus muotoutuu keskinäisessä vuorovaikutuksessa ja tunteesta luotettavuudesta ja sovitusta asioista kiinni pitämisestä sekä tahdosta tehdä kompromisseja. (Hietanen & Niininen 2019, 41–42; Immonen 2000, 22.) Seuraavassa tutkittavan vastauksesta nousi esille vanhemman kokemus luottamuksen puutteesta toista vanhempaa kohtaan. Toisen vanhemman puheisiin tai tekoihin ei voi luottaa, mikä aiheuttaa vastaajassa negatiivisia tunteita.

”Aiheuttaa ärtymystä, kun toiseen vanhempaan ei voi luottaa. Sanoo toista, mutta tekee toista.” (V6)

Toinen vastaaja kertoi etävanhemman kunnioituksen puutteesta, mikä näyttäytyy arjessa vanhemman kokemuksena sopimusten rikkomisesta ja toisen vanhemman tunkeutumisena omalle reviirille.

”Etävanhempi ei kunnioita minun elämää mitenkään. Lapsen varjolla tulee kysymättä minun kotiin hakemaan ja etsimään lapsen ”unohtuneita” vaatteita ja tavaroita.” (V11)

Kokemus kunnioituksen puutteesta haastaa vanhempien yhteisen ymmärryksen ja luottamuksen tunteen syntymistä. Luottamuksen rakentuminen edellyttää sopimuksista kiinnipitämistä sekä asiallista kanssakäymistä ja vuorovaikutusta lasten asioissa. (Hietanen & Niininen 2019, 41.) Vastaajat kertoivat myös kokemuksia omista tunteistaan ja tuntemuksistaan. Vanhempien yhteisymmärryksen puuttuessa toisen vanhemman teot ja käyttäytyminen haastoi niin toisen vanhemman jaksamista kuin arkea lasten kanssa.

” Hänen kiusanteot aiheuttavat turhaa stressiä arkeemme lasten kanssa.” (V8)

”Olen väsymiseen asti yrittänyt itse olla esimerkkinä ja niellä kaiken ilkeilyn ja ikävän kohtelun [...] Itse sain yhteydenpidosta vaikeita oireita, ihan fyysisiäkin ja vanhat pahoinpitelymuistot nousivat pintaan, jouduin jännittämään jopa viestien lukemista.” (V3)

Tutkittavien kokemus toisen vanhemman luottamuksesta ja kunnioittamisesta tai niiden puuttumisesta jakautuvat lapsen käytännön asioiden ja huolenpitoon liittyviin asioihin sekä henkiseen ja toisen vanhemman yksityisyyteen liittyviin asioihin. Tiina Hokkanen (2005) toteaa tutkimuksessaan vanhemman voivan joskus luottaa toiseen vanhempaa jossain tietyssä osa-alueessa esimerkiksi käytännön asioiden hoidossa, mutta toisella osa-alueella esimerkiksi rajojen asettamisessa luottamusta ei ole. Luottamus on myös kaksisuuntaista. Eronneiden vanhempien luottamuksen erityispiirteenä voidaan pitää sitä, että vanhempien ajatellaan olevan lasten asioissa tekemisissä toisensa kanssa riippumatta siitä, haluaako vanhempi sitä vai ei. Vanhemmat tuntevat yleensä toisensa hyvin. Vanhempien keskinäisen luottamuksen ja kunnioituksen syntymiseen tai vahvistumiseen vaikuttavat eletty yhteinen historia sekä eron ja eron jälkeiseen elämään

liittyvät kokemukset. Luottamuksen perustaksi voi muodostua yhteisesti tehdyt viralliset ja epäviralliset sopimukset, joita molempien vanhempien oletetaan noudattavan. (Hokkanen 2005, 68–70.)

6.3. Rajat

Rajat teeman alateemoja ovat sopimukset, turvallisuus sekä kiusaaminen ja väkivallan tunnistaminen. Lähes kaikkien tutkittavien vastauksista nousi vahvana esiin pitkittynyt konfliktoitunut riita. Vastaajat kertoivat monimuotoisesta väkivallan uhasta ja turvallisuuteen liittyvästä huolesta. Eri tutkimuksissa on havaittu, että noin 10–20 prosenttia vanhemmista ei kykene yhteistyöhön tai toimivaan vanhemmuuteen parisuhteen päättymisen jälkeen. Konfliktoituneeseen tilanteeseen liittyy usein vanhempien riidat ja vaikeus erotella parisuhteeseen ja vanhemmuuteen liittyvät asiat toisistaan, lasten tilanteeseen liittyvät toistuvat ja pitkittyneet viranomaisprosessit, väkivalta tai sen uhka sekä vanhempien vaikeus keskinäisessä kommunikaatiossa. (Laajasalo 2021, 29.) Vanhemmat kertoivat toisen vanhemman kiusanteosta ja vaikeudesta tehdä yhteistyötä. Osa vanhemmista kertoi vanhempien yrittäneen tehdä yhteistyötä, mutta se ei ollut yrityksestä huolimatta onnistunut.

”Toisen vanhemman kiusanteko on jatkunut erosta lähtien ja saa aina uusia muotoja, välinpitämättömyys, muistamattomuus sekä viivyttely ...” (V4)

”Välillä toinen vanhempi yrittää väkisin pitää yhteyttä ja pommittaa viesteillä, välillä on hyvin passiivinen.” (V3)

Yksi vastaajista kertoi kokeneensa yrityksen tehdä toisen vanhemman kanssa yhteistyötä vaarantaneen hänen ja lastensa turvallisuuden.

”Meillä ei ollut mitään edellytyksiä päästä sopuun keskenämme ja lasten ja minun turvallisuus vaarantui” (V5)

Pitkittyneissä eroriidoissa tilanne voi kroonistua, jolloin vanhempien käyttäytymisen ja vuorovaikutuksen taustalla voi olla aikaisempaan parisuhteeseen tai eroon liittyviä käsittelemättömiä

asioita. Vaikea ja haastava tilanne vaikuttaa vanhempien lisäksi lapsiin lisäten kaikkien psyykkistä kuormitusta ja oirehdintaa. (Mikkola 2021, 119, 124.) Seuraavassa vastauksessa tulee näkyviin vastaajan toive siitä, että toinen vanhempi pääsisi eroon aikaisemmista tapahtumista tai niihin liittyvistä tunteista ja pystyisi ajattelemaan nykytilannetta lapsen edun kannalta. Samaan vastaukseen sisältyy vastaajan kokemus toisen vanhemman kiusaamisen aiheuttamasta pahan olon tunteesta.

” Jos toinen vanhempi pystyisi unohtamaan katkeruuden ja ajattelemaan lapsen parasta sen sijaan että yrittää kaikin mahdollisin tavoin kiusata minua. [...] toinen vanhempi tekee kaikkensa, jotta minulla olisi paha olla.” (V1)

Vastaajat kertoivat myös kokeneensa tulleen kiusatuksi lasten kautta, jotka samalla ovat joutuneet myös kiusaamisen kohteiksi.

”Toinen vanhempi häiritsee lasten ollessa luonani ja keksii edelleen perättömiä huolia. Yhteistyötä ei ole vaan toinen tekee kiusaa lasten kautta ja lapsilleen...” (V9)

Pitkittyneessä ja ristiriitaisessa ja kroonistuneessa erotilanteessa vanhempien ajatus lapsen edusta voi olla hyvinkin erilainen, jolloin vaarana on, että arjessa eteen tulevissa tilanteissa lapsen etu jää toteutumatta. (Nikupeteri & Laitinen 2021, 22.) Vastaajat kertoivat myös kokeneensa, ettei toisen vanhempi näe asioita lapsen edun mukaisesti, vaan käyttää lapsia kiusaamisen tai koston välineenä.

”Toinen vanhempi ei osaa nähdä asioita lapsen kannalta vaan kosta minulle.” (V2)

”Todella vaikea on yrittää tehdä itse yhteistyötä katkeroituneen ihmisen kanssa, joka hakee vain kosta lapsen kustannuksella.” (V8)

Seuraavissa sitaateissa vastaajat kertovat toisen vanhemman kontrollista. Pakottava kontrolli on yksi pitkittyneessä ero- ja huoltoriidoissa esiintyvä väkivallan muoto. Pakottavaa kontrollia käyttävä vanhempi voi esittää toiselle vanhemmalle kohtuuttomia vaatimuksia vanhempana toimimisesta tai siitä miten yhteisesti sovittuja sopimuksia toteutetaan tai rajoista pidetään kiinni. Vanhempi voi kohdistaa kontrolloivan teon myös lapseen tai lapsen kautta toiseen vanhempaan,

vaikuttamalla puheilla ja erilaisilla lupauksilla lapsen toimintaan tai mielipiteeseen. Kontrollioiva vanhempi voi käyttää lasta kontrollin, vallan tai väkivallan pelinappulana. (Mikkola 2021, 125.)

”Vanhempi kontrolloi kaikkea edelleen” (V5)

”Vanhempi käyttää lasta viestinviejänä ja puhuu lapselle aikuisten asioista. Jos lapsella on kaverisynttärin vanhemman tapaamisen aikaan niin en voi edes kysyä, saisiko lapsi sinne mennä. Vanhempi ei anna lupaa. Hän ei hyväksy lapsen menoja silloin kun lapsi on hänellä. Vanhempi kiusaa lapsen avulla ja lapsi kärsii. Vanhempi ei osaa nähdä asioita lapsen edun kannalta vaan kosta minulle.” (V2)

”Lapsen etävanhempi on hyökkäävä ja vihamielinen vaihtotilanteissa, yrittää vaikuttaa lapsen haluun palata tapaamisilta kotiin, mikä aiheuttaa riitaa vanhempien välille.” (V3)

Edellinen vastus tuo esiin myös tilanteen, missä vanhempi yrittää vaikuttaa lapsen mielipiteeseen ja samalla kohdistaa vaatimuksia vanhemmalle lapsen tapaamisiin liittyvässä sopimuksessa. Lapsen ollessa vanhempien kiistojen välissä, hänet asetetaan lojaaliristiriitaan. Lapsi voi joutua tilanteessa valitsemaan puolensa sen mukaan, miten hän luulee tilanteen helpottuvan vanhemman toiveisen mukaisesti. Pakottava kontrolli voi olla vaikeasti tunnistettavissa. Toisen vanhemman kontrollointi voi ulospäin jäädä piiloon lapsen etuun ja näennäisesti hyvää tarkoittavan teon taakse. Pakottavassa kontrollissa sen kokija kokee suurta ahdistusta ja tunnetta siitä, että toinen vanhempi määrittelee kokijan tapaa olla ja elää arkea lapsen kanssa. (Mikkola 2021, 124–125.)

Yhdessä vastauksessa vastaaja kirjoittaa lapsen etäännyttämisestä. Tulkitsen etäännyttämisen tässä tarkoittavan lapsen vieraannuttamista. Vieraannuttamisella tarkoitetaan yleensä toisen vanhemman pyrkimystä rikkoa lapsen ja vieraannuttamisen kohteena olevan vanhemman kiintymys- ja vuorovaikutussuhdetta puhumalla lapselle toisesta vanhemmasta negatiivisesti taikka rajoittamalla tai estämällä lapsen ja toisen vanhemman tapaamiset ja yhteydenpito. (Laajasalo 2021, 33.)

”Myös etävanhempi voi kiusata ja etäännyttää. Jos tätä ei tunnisteta, tilanne kääntyy kaikkia osapuolia, erityisesti lasta vastaan ja tekee vaihdoista lapselle turvattomia” (V3)

Vastaajan huoli etäännyttämisen tunnistamisesta on todellinen. Pahimmassa tapauksessa vieraannuttaminen voi katkaista kokonaan lapsen ja toisen vanhemman välit kokonaan. Vieraannuttamisen tunnistamisen haasteena on vieraannuttamiseen käytettävien keinojen ja lapsen reaktioon vaikuttavien taustatekijöiden moniulotteisuus. Vieraannuttamisen tunnistamisessa huomioitavia asioita ovat vanhempien toimintatapoihin, eroon ja viranomaisprosesseihin liittyvät asioiden lisäksi lapsen ikä, kehitystaso sekä lasten ja vanhempien persoona ja temperamentti. Yleisesti on todettu vieraannuttamisen olevan väkivallan muoto, jolla on erittäin laaja-alaiset ja kielteiset vaikutukset lapseen itseensä sekä lapsen ja vanhempien väliseen suhteeseen. (Laajasalo 2021, 35.)

6.4. Yhteistyö arjessa

Yhteistyö arjessa teema liittyy vastaajien kokemuksiin vanhempien keskinäisen työnjaon toivuudesta arjen asioissa. Vanhempien sopuisa työnjako ja toiminta auttaa lapsen hyvinvointia, kun taas vanhempien kyvyttömyys hoitaa lapsen asioita voi aiheuttaa lapselle turvattomuutta ja stressiä. Lapsi ottaa mallia ja oppii vanhemmiltaan erilaisia toiminta-, vuorovaikutus- ja tunteidenhallinta malleja. (Vanhanen 2019, 75–78.) Haastavissa ja kroonistuneissa erotilanteissa ja eron jälkeisessä elämässä vanhempien kyvyttömyys keskinäiseen vuorovaikutukseen ja keskusteluun on monesti este sille, että vanhemmat pystyisivät sopimaan työnjakoa lasta koskevissa arjenasioissa. Erossa tehdyt lapsiin ja lasten asioihin liittyvät sopimukset tukevat vanhempien yhteisvastuullisuuden rakentumista silloin, kun molemmat vanhemmat sitoutuvat noudattamaan niitä. (Kettunen 25–26.) Vastaajat kertoivat vanhempien välisen arjen yhteistyön olevan hyvin vähäistä tai sitä ei ollut lainkaan.

”Yhteistyö toimii heikosti lähinnä lupa-asioissa. Yhteistyötä vahvistaa pakkokeinot ikävä kyllä, muuten asiat eivät hoidu aikataulussa.” (V4)

”Yhteistyö ei toimi millään tavalla, hän ei ole koskaan ollut vanhempi. Perusasiat jää lapselta saamatta.” (V4)

Yksi vastaajista koki helpottavana, kun vanhemmat olivat tehneet sopimuksen tehtävänjaosta ja vanhemman ei tarvinnut olla toisen vanhemman kanssa tekemisissä.

”Ei käytännössä mikään, huollon tehtäväjako tehty koska yhteistyövanhemmuus ei vain toimi. Yhteistyössä ei toimi keskusteluyhteys ja toisen vanhemman arvostaminen, yhteisten pelisääntöjen noudattaminen. Tehtävän jaon myötä rauha hoitaa lapsen asioita joutuisasti. Helpottaa kun yhteyttä ei ole pakko pitää.” (V3)

Myös vanhempien omat henkilökohtaiset ongelmat kuten päihde- tai mielenterveysongelmat voivat vaikeuttaa arjessa tehtävää vanhempien välistä yhteistyötä. (Kokko 2019, 85.) Yksi vastaajista kertoi kokevansa yhteistyön mahdottomaksi toisen vanhemman henkilökohtaisten ongelmien vuoksi.

”Vanhempi ei ole mielestäni kiinnostunut lapsista lainkaan, vaan ne on hänelle vain pelinappula. Hän juo ja on manipuloiva ja väkivaltainen persoona. Esittää ja leikkii mukana, mutta todellisuudessa välittää vain itsestään ja toimii oman etunsa mukaan. Tällaisen ihmisen kanssa ei voi tehdä minkäänlaista yhteistyötä, kun sovitut asiat eivät päde.” (V5)

Vastauksissa isoimpana esteenä yhteistyön toimivuudelle nousi vanhempien keskinäisen kommunikaation puute.

”Emme pidä mitään yhteyttä, yli kahteen vuoteen ei ole kysynyt lapsen asioista mitään” (V3)

”Vanhempaan ei saa yhteyttä, ellei hän niin halua. Hän itse on yhteydessä, kun niin valitsee” (V5)

Vastaajat kertoivat kokemuksesta, ettei keskusteluyhteyttä toiseen vanhempaan ole, jolloin yhteydenpito voi tapahtua esimerkiksi sähköpostin välityksellä.

”Yhteyttä pidetään ainoastaan sähköpostin välityksellä.” (V1)

Moni vastaaja kertoi keskusteluyhteyden puuttumisen syyksi vanhempien riitaiset välit. Vastaajien kertomuksista voi tulkita, että vanhempien välinen kommunikaatio on ollut vähäistä tai katkennut viimeistään parisuhteen päättyessä.

”Ei keskusteluyhteyttä riitaiset välit.” (V2)

”Alusta asti kommunikaatio ongelma.” (V11)

Kahdessa vastauksessa tuli esille vanhemman toive paremmasta yhteistyöstä ja vuorovaikutuksesta toisen vanhemman kanssa. Molemmat vastaajat kokivat puhumisen ja toimivan keskusteluyhteyden auttavan yhteistyön rakentumista.

”Keskinäinen kommunikointi ei toimi. Pitäisi saada kunnolla puhuttua.” (V12)

”Hyvä keskusteluyhteys edistäisi yhteistyötä” (V7)

Yhden vanhemman kokemus oli, että vaikka vanhempien keskinäistä yhteistyötä ei ollut, vanhemmilla oli yhteinen ajatus lapsen parhaasta.

”Ei oikeastaan muu kuin että lapsen parasta ajatellaan” (V12)

Vastaajien kokemukset olivat samansuuntaisia kuin Maarita Kettusen vuonna 2017 tekemässä tutkimuksessa, missä hän haastatteli eronneiden vanhempien kokemuksia yhteistyövanhemmuuden rakentumisesta. Kettusen tutkimuksessa vastaajat kertoivat vanhempien välisen kommunikaation olleen hankalaa tai jopa katkenneen hetkellisesti heti eron jälkeen. Osalla tutkimuksen vanhemmista oli ollut kommunikaatio ongelmia pitkään jopa koko parisuhteen ajan. Vaikka pitkään jatkunut kommunikaation ongelma ja vuorovaikutuksen vaikeus hankaloitti eron jälkeisen yhteistyön rakentumista, se ei kuitenkaan ollut este vanhempien mahdollisuudelle yhteistyön rakentumiseen. (Kettunen 2019, 23–24.)

Myös Aino Kääriäisen (2009) tutkimuksessa puhumattomuus nousee esille vanhempien keskinäistä yhteistyötä vähentävänä asiana. Tutkimuksen mukaan vanhemmat kokivat puhumattomuuden ihmisarvoa loukkaavana ja halventavana. Eron jälkeen vanhemmat olisivat halunneet puhua enemmän lapsen toisen vanhemman kanssa lapsen elämään ja arkeen liittyvistä asioista. Osa vanhemmista toivoi keskustelun auttavan siihen, että vanhempien välit olisivat parantuneet eron jälkeen ystävyydeksi. (Kääriäinen 2009, 57, 59.)

6.5 Palvelut eron jälkeisessä vanhemmuudessa

Parisuhteen päättyessä vanhemmat kohtaavat monia eri viranomaisia ja ammattilaisia, joiden eronjälkeisen vanhemmuuden rakentumisessa on suuri. Tämän tutkimuksen vastaajat käyttivät lapsen ja hänestä erossa asuvan vanhemman tapaamisten toteutumisen tukena valvottu vaihto -tapaamispalvelua, mistä on sosiaalitoimen vahvistama sopimus tai oikeuden päätös. Perheiden tilanteita voidaan kuvailla vaativiksi. Pitkittyneiden huolto- ja tapaamiskiistojen voidaan luonnehtia olevan kompleksisia ja epäselviä, vanhempien ollessa eri mieltä tilanteiden ratkaisusta, niiden toteuttamisen tavoista ja toiveista vanhempien yhteisen ymmärryksen saavuttamisesta. Perheiden tilanteet haastavat myös perheiden kanssa työskenteleviä ammattilaisia. (Yliruka ym. 2018, 20; Muukkonen & Vaitomaa 2021, 16.) Vanhemmat voivat tarvita apua niin omien ja lasten tunteiden käsittelyyn ja eron jälkeisen yhteistyön rakentumisen kuin erilaisten sopimusten tekoon ja lapsen edun näkökulman esille tuomiseen eri päätöksissä. (Kettunen 2019, 26.)

Vastaaja koki, ettei ole saanut riittävästi tukea heti eron jälkeen. Vastaaja kertoi olevansa voimaton puuttumaan tilanteeseen, missä toisen vanhempi ei noudattanut sopimuksia. Toinen vastaaja kertoi avun saamisen kestäneen pitkään. Vastauksesta nousi huoli riittävän ja tilannekohtaisen avun saannin vaikeudesta.

”Hetä eron jälkeen olisi ollut tarpeen saada enemmän tukea. Ennaltaehkäisevästi apua ja tukea ja ohjeita, ennen kuin on liian myöhäistä. Joku joka sanoo miten asiat on ja sopimuksia pitää noudattaa, tai sitten asioihin tulee muutoksia. Suomesta puuttuu se auktoriteetti, joka asettaa säännöt vanhempien toiminnalle. Toinen vanhempi saa tehdä käytännössä mitä huvittaa. Valehdella lapselle, asettaa valemuištoja, unohtaa tapaamisia tai jopa estää niitä toistuvasti. Kukaan ei tähän Suomessa puutu, monet sitä tuomitsevat ja nuhtelevat, mutta niin pitkään, kun siitä ei tule toiselle vanhemmalle sanktioita, ei hänellä myöskään ole vieraannuttamista tarvetta lopettaa.” (V6)

”Apu ja tuki viranomaistaholta heti, kun vanhemmat eroavat. Itse sain apua vasta 1.5vuotta eron jälkeen, joka aivan liian pitkä aika. Eikä apua konkreettisesti edes tullut, kun hekin totesivat, etteivät voi tehdä mitään”. (V11)

Laura Ylirukan (2018) kumppaneineen tekemän kyselyn mukaan sosiaalityön ammattilaisia yhdisti neuvottomuus ja huoli siitä, miten erityisesti asiakkaana olevat lapset tulevat autetuiksi vanhempien kiistelyn jatkuessa. Sosiaalityön ammattilaisten mukaan tilanteisiin liittyy ja

vaikuttaa paljon vanhempien omat henkilökohtaiset ongelmat ja haasteet. Huolena nousi sosiaalitoimen ammattilaisten ammattitaidon riittävyys esimerkiksi eri mielenterveyshäiriöistä. (Yliruoka ym. 2018, 20.) Vastaajat kertoivat tilanteista missä kokivat, ettei ammattilainen tunnistanut tilannetta, missä vanhempi yhteistyö toisen vanhemman kanssa oli vaarantanut vastaajan ja lapsen turvallisuuden.

”Sosiaalitoimen pitäisi tunnistaa paremmin tilanteet, joissa edellytyksiä yhteistyölle ei ole. Myös etävanhempi voi kiusata ja etäännyttää. Jos tätä ei tunnisteta, tilanne kääntyy kaikkia osapuolia, erityisesti lasta vastaan ja tekee vaihdoista lapselle turvattomia” (V3)

”Toivon että palveluiden työntekijät koulutettaisiin tuntemaan eri mielenterveyden häiriöt. Meidänkin kohdalla toinen vanhempi puhui työntekijät välillä niin omiin luumoihinsa, että järki meinasi olla itselläkin koetuksella. Lopulta ex hyökkäsi kimppuun. On ihan muutamasta millistä kiinni, että täällä vielä olen” (V1)

Vastaajat kertoivat tyytyväisyydestä valvottu vaihto -tapaamispalveluun tilanteessa, missä vanhemman kokemus oli, ettei itse pystynyt kohtaamaan lapsen toista vanhempaa. Vastaajan kokemus toisen vanhemman kohtaamisen vaikeudesta liittyi turvallisuuden tunteeseen tai omaan psyykkiseen jaksamiseen.

”Minun ei tarvitse kohdata toista vanhempaa ja näin ollen pystyn säilyttämään järkeni.” (V1)

”Olen kiitollinen tapaamispaikasta, jossa lapsi voi siirtyä vanhemmalle siten että lapset ovat turvassa ja minun ei tarvitse olla toisen vanhemman kanssa tekemisissä” (V5)

Vastaajat kertovat palvelun tukevan ja varmistavan lapsen etua ja hänen oikeuttaan molempiin vanhempiinsa.

”Valvoja on ajatellut lapsen etua riitatilanteissa.” (V2)

”Ulkopuolinen taho on tullut valvomaan vaihtojen onnistumista. Enää lähivanhempi ei pysty tapaamista estämään yhtä helposti.” (V6)

Lisäksi vastaajat kertovat valvottujen vaihtojen tuovan turvallisuutta lapsen ja toisen vanhemman tapaamisiin tilanteissa, missä tapaamissopimuksista ei ollut aiemmin pidetty kiinni tapaamisten peruuntuessa tai sovituisissa tapaamisajoissa oli ollut ongelmia.

”Tapaamispaikan henkilökunta huolehtii, että lapsi palaa kotiin ajallaan ja ilman vanhemman kiusantekoa. Ennen hän jätti palauttamatta lapsen ajallaan ja kohdattessamme konkreettisesti viivytti lapsen antamista takaisin, piti esim. väkisin sylissään, tunkeutui autooni istumaan eikä lähtenyt pois edes pyytämällä, ei avannut kotinsa ovea kun hain lasta ym.” (V3)

”Ohjaajat ollu tarkkoja että sääntöjä noudatetaan.” (V12)

Osa vastaajista koki, ettei valvottu vaihto palvelu tukenut yhteistyövanhemmuuden vahvistamista. Yksi vastaaja koki ammattilaisen tilanteessa ulkopuoliseksi, jolta ei saanut tukea.

”En mitään tukea, niissä on vain ulkopuolinen läsnä.” (V9)

Yhden vastaajan mielestä yhteistyövanhemmuutta voisi paremmin tukea ammattilaisten kirjauksilla ja antamalla vanhemmalle riittävästi tukea lapsen kanssa olemiseen.

”Kirjausten lisäksi tukea vanhemmalle, jolla ei ole itsellään taitoa olla lapsensa kanssa.” (V4)

Joidenkin vastaavien kertomuksissa nousi vanhemman kokemus ammattilaisten puolueellisudesta.

”Meidän tilanteessa olisi mielestäni tarvittu erilliset tapaamiset lastenvalvojalle. Myös lastenvalvojan puolueellisuus tuli yllätyksenä. En saanut kerrottua omaa näkökulmaani vaan lastenvalvoja ohjeisti meidät sopimaan keskenämme ja palaamaan asiaan. Meillä ei ole mitään edellytyksiä päästä sopuun keskenämme ja lasten ja minun turvallisuus vaarantui. (V5)

”Puolueetonta toimintaa kaivataan ja totuudenmukaisia kirjauksia tilanteista! Valvojien tulisi olla vanhempiin nähden neutraalit lain mukaan, mutta näin ei ole missään paikassa. Puolueellisella toiminnallaan he lietsovat lisää riitaa vanhempien välille ja heittävät vettä huoltokiusaajan mylly” (V8)

Kettusen (2019) mukaan vanhemmat toivoivat työntekijöiltä herkkyyttä, ymmärrystä ja oikeutusta vanhemman omille tunteille. Vanhemmille oli tärkeää, että työntekijä toimi puolueettomasti ja objektiivisesti niin, että asiakkaiden tilanteet etenivät huolimatta tilanteisiin liittyvistä vaikeista tunteista. Vanhemmat pitivät tärkeänä myös tasapuolisen tiedon jakamisen molemmille vanhemmille (Kettunen 2019, 27.)

7 Tulosten yhteenveto ja pohdinta

Edellisessä luvussa kuvasin valvottu vaihto -tapaamispalvelua käyttävien vanhempien kokemuksia ja kertomuksia yhteistyövanhemmuudesta, ja samalla toin esiin soveltuvin osin kokemusten jaettavuutta peilaten kertomuksia aiempiin tutkimuksiin ja kirjoituksiin aiheesta. Tässä luvussa vedän tuloksia yhteen vertaan vanhempien kokemuksia aiemmin esittelemieni yhteistyövanhemmuuden teorioihin. Tarkoitukseni on myös pohtia ja koota yhteen tutkittavien kokemuksia siitä, millä tavoin yhteistyövanhemmuuden vahvistuminen esiintyy vanhempien kertomuksissa ja mitä merkityksiä näillä kokemuksilla on ollut vanhemman elämässä eron jälkeen sekä millaisia kehittämistarpeita eron jälkeisen yhteistyövanhemmuuden tukemiseen vanhempien kertomuksista nousi.

Käytin aineiston analyysimenetelmänä tulkitsevaa fenomenologista analyysiä (IPA). Menetelmä sopi mielestäni hyvin tämän tutkielman aineiston analyysiin. Menetelmänä IPA on mielestäni mielenkiintoinen vaikkakin työläs. Analyysin avulla sain näkyville vastaajien yksittäiset kokemukset ja sen kautta vastaajien kokemusten samankaltaisuutta ja erilaisuutta oli mahdollisuus vertailla analyysin edetessä. Menetelmä antoi mahdollisuuden myös tutkijan tulkinnalle.

Tutkimuskirjallisuutta lukiessani totesin, että monet tutkijat ovat yksimielisiä siitä, että yhteistyövanhemmuuden käsite voidaan nähdä monimutkaisena ja moniulotteisena rakenteena, joka koostuu erillisistä ja osittain päällekkäisistä osista. Tutkijat liittivät yhteistyövanhemmuuden osa-alueiksi sen, miten yhtenäiseksi vanhemmat kokevat vanhemmuuden ja miten he tukevat tai eivät tue toisiaan vanhemmuudessa, kuinka yhteneväiset ajatukset vanhemmilla on lapsen kasvatukseen liittyvissä asioissa, millainen työnjako vanhemmilla on lapsen arkeen kasvatukseen ja huolenpitoon liittyen, vanhempien välisen kommunikaation ja yhteistyön sekä vanhemman kunnioituksen lapsen toisena vanhempana. Kokoavana ajatuksena nousi tutkijoiden toteamus, että yhteistyövanhemmuuden rakentuminen on mahdollista, kun vanhemmat näkevät lapsen ensisijaisuuden ja haluavat sitoutua yhteiseen ja jaettuun vastuuseen ja molemmat vanhemmat arvostavat ja kunnioittavat toisen vanhemman osallistumista lapsen elämään. Tärkeänä tekijänä nähtiin myös vanhempien halu keskinäiseen kommunikointiin ja vuorovaikutukseen lapsen asioissa. (Feinberg 2003, 96; Hock & Mooradian 2013, 322–323; Bök & Terävä 2019, 14–17.)

Tämän tutkimuksen vastaajat käyttivät valvottu vaihto -tapaamispalvelua lapsen ja hänestä erossa asuvan vanhemman tapaamiset toteutumisen tukena. Voidaan olettaa, että vastaajien parisuhteen aikana, sen päättymiseen ja/tai vanhempien eron jälkeiseen aikaan liittyy asioita tai uhkia, jotka ovat vaikeuttaneet vanhempien keskinäistä vuorovaikutusta ja kommunikaatiota sekä lasten asioista sopimista. Vastaaja kertoivat, ettei vanhempien välisellä yhteistyöllä ole ollut heille merkitystä parisuhteen päättymisen jälkeen. Vanhempien yhteistyötä toisen vanhemman kanssa vaikeutti vanhempien välisen kommunikoinnin puute. Osa vanhemmista kertoi, vanhempien välisen suoran kommunikoinnin päättyneen eroon ja etteivät ole olleet lainkaan yhteydessä toiseen vanhempaan. Vanhempien välisen kommunikoinnin puutteen suurimpana syynä nähtiin vanhempien riitaiset välit.

Tutkimuksessaan Becher ym. (2019) totesivat molempien vanhempien vahvan ajattelun ja toiminnan vanhemmuudessa edistävän vanhempien eronjälkeistä yhteistyötä vanhempien ristiriidoista huolimatta. Silloin, kun vanhemmuuden taso oli alhainen, vanhempien välisillä ristiriidoilla oli enemmän vaikutusta yhteistyövanhemmuuden rakentumiseen. Vanhemman vanhemmuuden tason ollessa alhainen, yhteistyön rakentumista saattoivat haastaa vanhempien keskinäisten ristiriitojen ohella vanhemman omat yksilölliset haasteet. (Becher ym. 2019, 159.)

Feinberg (2003, 101) sekä Hock ja Mooradian (2013, 323) näkevät yhteistyövanhemmuuden yhtenä osa-alueena vanhempien keskinäisen kokemuksen vanhemmuuden tunneyhteydestä. Tämän tutkimuksen vastauksissa ei nouse esille kertomuksia vanhempien kokemuksesta tiiviistä tunneyhteydestä ja halusta tukea toista vanhempaa vanhemmuudessa. Vanhemman sitoutuminen pitää toinen vanhempi mukana lapsen elämässä tulee esille vastaajien ja toisen vanhemman sitoutumisena noudattaa sopimusta tai oikeuden päätöstä lapsen ja vanhemman tapaamisiin liittyen. Kokemuksista heijastuu ajatus siitä, että toisen vanhemman mukana oloon lapsen elämässä liittyy pakko tai lainmukainen lapsen oikeus molempiin vanhempiinsa. Yhdessä vastuksessa tulee esille vastaajan kokemus, ettei hänellä ole yhteistä vanhemmuuden tunneyhteyttä toisen vanhemman kanssa, vaikka hän kokee, että molemmat vanhemmat ajattelevat lapsen parasta.

Lähes kaikki tutkittavat kertoivat, ettei vanhempien välinen yhteistyö näy arjessa mitenkään. Kokemuksena oli, että vanhempien välinen yhteistyö koettiin vaikeana, jopa mahdottomana tai

arjen asioita hankaloittavana pakollisena asiana. Vastaajien kertomuksissa Feinbergin (2003, 101) yhteistyövanhemmuuden osa-alueeseen lapsen hoito ja kasvatustyö kokemukset liittyivät vanhempien tekemän huollon tehtävänjako sopimukseen tai virallisiin lupa-asioihin liittyen. Vastauksissa ei noussut kokemuksia vanhempien vastavuoroisesta arjen työnjaosta. Jotkut vastaajat kokivat helpotuksena, kun ei tarvinnut olla tekemisissä toisen vanhemman kanssa. Toisien vastaajien kokemus oli, että vanhempien yhteistyön puuttuminen oli tuonut arkeen haasteita, toisen vanhemman tuen ja avun puuttuessa siitä. Vanhemmuuden yhteistyön puuttuminen oli vastaajan mukaan vaikuttanut myös laajemmin uuteen perheeseen ja muuhun lähiverkostoon. Yhden vastaajan kokemuksesta heijastuu toive ja halu tehdä yhteistyötä, vastaajan toivoessa myös toisen vanhemman ymmärtävän yhteistyön merkityksen.

Vastaajien kertomuksissa tulee selkeästi näkyviin vanhempien riitaiset välit ja konfliktoitunut tilanne. Vanhemmat kertovat kokemuksissaan toisen vanhemman halusta tehdä kiusaa vanhemmalle joko suoraan tai lasten kautta. Vastauksissa ei tule paljoakaan esille Feinbergin (2003) ja Hock ja Mooradian (2013) yhteistyövanhemmuuden vahvistumista lisääviä tukemisen tai harmonian osa-alueen teemoja. Vastaajat kertovat kokemuksista toisen vanhemman kunnioituksen, arvostuksen tai hyväksymisen puutteesta. Vanhemman kunnioituksen ja arvostuksen puute ilmenee siinä, miten toinen vanhempi puhuu lapselle tai noudattaa sopimuksista.

Vaikka yleinen vaade on vahvasti se, että eron jälkeen vanhempien odotetaan toimivan yhteistyössä lasten asioissa, niin silloin, kun vanhempien välillä on ollut tai on paljon erimieleisyyttä, haluttomuutta tai uhkaa välivallasta joko vanhempaa tai lasta kohtaan sopuisan vanhempien välisen yhteistyön rakentuminen voi olla mahdotonta. Viranomaisten ja eronneiden perheiden kanssa toimivien ja lasten asioista päätöksiä tekevien, on tärkeää ymmärtää laajasti perhetilanteiden taustalla olevat syyt. Tilanteissa, missä vanhempi on ollut aiemmin parisuhteessa väkivallan uhri tai tuntee itsensä kiusatuksi tai uhatuksi eron jälkeen, voi olla oikeutettua kieltäytyä vahvasta yhteistyövanhemmuudesta lapsen toisen vanhemman kanssa, jolloin vanhempien yhteistyön muotona voidaan paremmin ajatella olevan rinnakkaisvanhemmuus. Rinnakkaisvanhemmuudessa vanhempien velvollisuudet ja tehtävät vanhemmuudessa voivat olla erilaiset ja jaetut. Rinnakkaisvanhemmuudessa ajatuksena on minimoida vanhempien välisiä konflikteja ja sen avulla suojata lapsen altistuminen vanhempien välisille riidoille ja tukea vanhempia

noudattamaan lasten asioissa tekemiä sopimuksia. Toimivalla rinnakkaisvanhemmuudella voidaan taata lapsella jatkuvuutta ja vakautta elämässä vanhempien eron jälkeen. (Jaffe ym. 2008, 512, 516.)

Mielestäni tämä tutkimuksen vastaajien yhteistyövanhemmuuden muotona voidaan nähdä rinnakkaisvanhemmuus, missä molemmat vanhemmat ovat mukana lapsen elämässä vanhempien keskinäisen yhteistyön ollessa mahdollisimman vähäinen. Tutkimuksen vastaajien tilanteissa rinnakkaisvanhemmuutta tuetaan ja voidaan vahvistaa valvottu vaihto -tapaamispalvelun avulla. Tilanteena tapaamisvaihto lapsen siirtyessä vanhemmalta toiselle voidaan järjestää niin, että vanhemmat kohtaavat vaihtotilanteessa toisensa. Silloin, kun vaihtotilanteeseen liittyy uhkaa vanhempien välisestä riidasta tai väkivallasta, voidaan vaihtotilanne järjestää niin, etteivät vanhemmat kohtaa toisiaan. Vaihtotilanteessa päähuomio kiinnittyy siihen, että lapsi voi siirtyä turvallisesti toiselta vanhemmalta toiselle. Valvottu vaihto -tapaamispalvelu tukee vanhempien tekemien sopimusten tai käräjäoikeuden päätösten toteuttamista vahvistamalla vanhempia pitämään lapsen liittyvistä sovituista asioista kiinni. Valvotuilla vaihdoilla on myös mahdollista tukea vanhempien yhteistyötä rinnakkaisvanhemmuudesta kohti vahvempaa yhteistyövanhemmuutta, silloin kun molemmat vanhemmat sitä haluavat ja tuntevat oman ja lapsensa olon turvalliseksi.

Toinen intressi tutkimusaiheen valintaan oli tiedon tuottaminen eropalveluiden kehittämiseksi. Tilanteissa, joissa vanhempien ero ei ole ollut sopuisa ja vanhempien välillä on epäluottamusta tai väkivallan uhkaa vanhempien eroriita saattaa pitkittyä. Erilaisia eropalveluita on saatavilla ja vanhemmat saattavat hakea apua tilanteeseen useasta eri paikasta, jolloin palvelupolulle saatetaan kertyä paljon eri ammattilaisia ja perheille voi tulla tunne, ettei heidän asiansa ole kenenkään johdossa. Eri ammattilaisilla on oma rooli asioiden selvittelyssä ja haasteena on, että osa asioista saadaan ratkaistua, mutta samanaikaisesti jotkin ongelmat voivat tulla ohitetuksi ja lapsen etu ja kuuluksi tuleminen eivät toteudu. (Vaitomaa 2021, 38–47.)

Tutkimuksen vastaajat kertoivat kokemusten valvotuista vaihdoista olevan pääsääntöisesti hyviä. Valvotut vaihdot tukivat lapsen ja hänestä erossa asuvan vanhemman suhteen jatkumista vanhempien parisuhteen päättymisen jälkeen tilanteissa, missä vanhempien keskinäiset välit

eivät välttämättä olleet riidattomat. Tyytyväisyys tuli eriin turvallisuuteen liittyvissä asioissa. Vastaajat kokivat hyvänä sen, että valvotussa vaihdossa oli läsnä joku ulkopuolinen valvoja. Tapaamisvaihdon valvoja koettiin turvallisena lapsen etua ajavana työntekijänä, joka varmistaa tapaamisvaihdon sujumisen niistä tehtyjen sopimusten ja päätösten mukaan. Osa vanhemmista koki työntekijän turvaavan vanhemman omaa turvallisuutta, niin ettei vanhemman tarvinnut kohdata lapsen toista vanhempaa vaihtotilanteessa. Jotkut vastaajat kokivat tapaamispaikan puolueelliseksi niin, että työntekijä oli joko lapsen kanssa asuvan tai lasta tapaavan vanhemman puolella. Tapaamisvaihdoista tehtävät kirjaukset koettiin tärkeänä, vaikkakin osa vastaajista koki kirjausten olevan puolueellisia toisen vanhemman etua ajavia. Varsinkin tilanteessa, missä vanhemmilla oli huoltajuus- tai tapaamisasia vireillä, valvotut vaihdot koettiin kuormittavina.

Vastaajat kokivat, että vanhempien eronjälkeistä yhteistyötä vahvistaisi heti parisuhteen päättämisen jälkeen saatava riittävä tuki. Vastaajilla oli kokemuksia siitä, ettei apua ja tukea eron jälkeen ollut saanut tai se oli tullut liian pitkän ajan jälkeen. Ammatillista keskusteluapua olisi toivottu enemmän omien tunteiden työstämiseen sekä parisuhteen päättymisen ja vanhemmuussuhteen rakentumiseen liittyviin asioihin. Osa vastaajista koki hankalissa tai konfliktoituneessa tilanteissa pakkokeinojen olevan ainoa apu tehdä yhteistyötä toisen vanhemman kanssa.

Olen tässä tutkimuksessa halunnut antaa äänen valvottu vaihto -tapaamispalvelua käyttäville vanhemmille ja heidän kokemuksilleen eron jälkeisestä vanhemmuudesta ja yhteistyöstä toisen vanhemman kanssa. Tutkimuksen vastaajamäärä oli pieni, mikä rajoittaa tutkimuksen yleistettävyyttä. Kuitenkin jokainen yksittäinen vastaus oli tärkeä ja toi osaltaan tietoa vanhempien kokemuksista vanhemmuudesta ja vanhempien yhteistyöstä parisuhteen päättymisen jälkeen. Vastaajien kokemukset saivat minut myös miettimään valvottuja vaihtoja käyttävien lasten kokemuksia. Mielestäni tärkeänä jatkotutkimuksen teemana näkisin valvottu vaihto -tapaamispalvelua käyttävien lasten kokemukset heidän huomioimisestaan ja tuen tarpeesta tilanteessa, missä vanhemmat eivät kykene kohtaamaan toisiaan tai tekemään yhteistyötä lapsen läsnä ollessa.

Vastaajien kokemukset nostavat esille sen, että valvottu vaihto- tapaamispalvelua käyttävien eronneiden perheiden tilanteet ovat haastavia. Erotilanteiden taustalla saattaa olla vanhempien riitoja, väkivaltaa, päihde- ja mielenterveysongelmia, luottamuspulaa sekä kommunikaation

vaikeuksia. Mielestäni valvottu vaihto -tapaamispalvelulla voidaan osaltaan tukea rinnakkaisvanhemmuuden rakentumista ja sen toimimista. On tärkeää, että ammattilaiset tiedostavat ja tunnistavat yhteistyövanhemmuuteen liittyvät haasteet ja vanhempien tuen tarpeen vanhemmuuteen liittyvissä asioissa eron jälkeen. Tärkeänä huomiona vastaajien kokemuksissa nousi se, että vanhempien yhteistyön rakentumisen olisi kaivattu tietoa, tukea ja apua jo heti vanhempien eron jälkeen. Tämän tutkielman tietoa voidaan hyödyntää eropalveluiden kehittämisessä, kun mietitään miten vanhempia voisi auttaa ja tukea heti parisuhteen päättymisen jälkeen toimivan yhteis- tai rinnakkaisvanhemmuuden rakentumisessa.

Lähteet

- Aaltonen, Anna-Kaisa 2004: Lapsen tapaamisoikeus tuomioistuinten todellisuudessa. Teoksessa: Kalavainen, Susanna (toim.) Valvotut tapaamiset lapsen turvana. Ensi- ja turvakotienliiton julkaisuja 33. Nykypaino Oy. Helsinki. 58–75.
- Amato, Paul R. & Kane, Jennifer B. & James, Spencer 2011: Reconsidering the "Good Divorce". *Family relations*, 60 (5). 511–524. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2011.00666.x>. Viitattu 14.9.2023.
- Auvinen-Haakana, Emmi 2021: Lapsen tapaamisoikeuden turvaaminen uudistuneen lapsenhuoltolain säännösten valossa. Pro gradu- tutkielma. Itä-Suomen yliopisto. <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/25094>. Viitattu 25.11.2022.
- Auvinen, Maija 2006: Huoltoriidat tuomioistuimessa. Sosiaalitoimi selvittäjänä, sovittelijana, asiantuntijana. Yliopistollinen väitöskirja. Suomalainen lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 272. Helsinki.
- Becher, Emily H. & Kim, Hyunjun & Cronin, Sarah. E. & Deenanath, Veronica. & McGuire, Jennifer K. & McCann, Ellie. M. & Powell, Sharon 2019: Positive Parenting and Parental Conflict: Contributions to Resilient Coparenting During Divorce. *Family relations*, 68(1), 150–164. <https://doi.org/10.1111/fare.12349>. Viitattu 15.9.2023
- Bodenmann, Guy & Charvoz, Linda & Bradbury, Thomas N. & Bertoni, Anna & Iafate, Raffaella & Giuliani, Christina & Banse, Rainer & Behling, Jenny 2006: Attractors and Barriers to Divorce: A Retrospective Study in Three European Countries. *Journal of Divorce & Remarriage*. 45 (3/4). 1–23. https://doi.org/10.1300/J087v45n03_01. Viitattu 13.6.2023.
- Böök Marja Leena & Terävä, Johanna 2019: Yhteistyövanhemmuus eron jälkeen – mitä, miksi ja miten. Teoksessa: Hietanen, Päivi & Keinonen, Vesa & Kettunen, Maarita (toim.) Yhteistyövanhemmuuden käsikirja. Ensi- ja turvakotienliitto ry. Punamusta. 10–19.
- Böök, Marja Leena & Terävä, Johanna 2022: ”Yhteisvanhemmuus – sehän olisi aivan mahtavaa, jos se toimisi!”: Eronneiden isien ja äitien puhetta yhteistyöstä ja vanhemmuudesta. *Kasvun tuki* 1/22, 15–23. <https://kasvuntuki.fi/aikakauslehti/julkaisut/kasvun-tuki-aikakauslehti-12022/book-terava/>. Viitattu 13.2.2023.
- Broberg, Mari & Hakovirta, Mia 2009: Isät ja lasten hyvinvointi eron jälkeen. Teoksessa Kääriäinen, Aino & Hämäläinen, Juha & Pölkki, Pirjo (toim.) Ero, vanhemmuus ja tukeminen. Lastensuojelun keskusliitto/Neuvo-Projekti. Hakapaino Oy. Helsinki. 123–144.
- Castrén, Anna-Maija & Forsberg, Hannele & Ritala-Koskinen, Aino 2019: Harvinaisesta ja kielletystä tavanomaiseksi ja hyväksytyksi: muuttuva kulttuurinen ymmärrys av(i)oerosta suomalaisessa yhteiskunnassa. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 27(4), 344–361. <https://doi.org/10.30668/janus.87977>. Viitattu 15.9.2023.
- Ellard-Gray, Amy & Jeffrey, Nicole K. & Choubak, Melisa & Crann, Sara E. 2015: Finding the Hidden Participant: Solutions for Recruiting Hidden, Hard-to-Reach, and Vulnerable Populations. *International journal of qualitative methods*, 14(5). 1–10 <https://doi.org/10.1177/1609406915621420>. Viitattu 1.1.2023
- Evans, Alvin L. 1984: Ero ja lapset. Mannerheimin Lastensuojeluliiton lapsiraportti A44, Helsinki.
- Feinberg, Mark E. 2003: The Internal Structure and Ecological Context of Coparenting: A Framework for Research and Intervention. *Parenting: Science and Practice*. 3(2). 95–131. https://doi.org/10.1207/S15327922PAR0302_01. Viitattu 18.9.2023.

- Forsberg, Hannele & Pösö Tarja 2004: Pelkoa, hämmennystä, iloa – lapsen asema valvotuissa tapaamisissa. Teoksessa: Kalavainen, Susanna (toim.) Valvotut tapaamiset lapsen turvana. Ensi- ja turvakotienliiton julkaisuja 33. Nykypaino Oy. Helsinki. 31–55.
- Haapa, Päivi 2007: Yhteistyövanhemmuuden onnistuminen ja epäonnistuminen Tarinoita erosta ja vanhemmuudesta ensi- ja turvakodin tapaamispaikan asiakkuudessa olevien vanhempien kertomana. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/78785/gradu02364.pdf?seque>. Viitattu 25.11.2022.
- Haggrén, Tuija 2018: Kokemuksia eron jälkeisestä sosiaalisesta tuesta. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/58577>. Viitattu 15.2.2023
- Hietanen, Päivi & Niininen, Linda 2019: Yhteistyövanhemmuuden kolmio työvälina. Teoksessa: Teoksessa: Hietanen, Päivi & Keinonen, Vesa & Kettunen, Maarita (toim.) Yhteistyövanhemmuuden käsikirja. Ensi- ja turvakotienliitto ry. Punamusta. 38–49.
- Hock, Robert M. & Mooradian John K. 2013: Defining Coparenting for Social Work Practice: A Critical Interpretive Synthesis. *Journal of Family Social Work*. 16:4. 314–331. <https://doi.org/10.1080/10522158.2013.795920>. Viitattu 13.2.2023.
- Hokkanen, Tiina 2005: Äitinä ja isänä eron jälkeen: yhteistyövanhemmuus arjen kokemuksena. Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/13289>. Viitattu 25.11.2022.
- Immonen, Kaj 2000: Sosiaalinen pääoma: käsite ja sen ongelmallisuus. Teoksessa: Immonen Kaj (toim.) Sosiaalinen pääoma ja luottamus. SoPhi, Jyväskylän yliopisto. Kopijyvä Oy. Jyväskylä. 9–38. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6488-7>. Viitattu 25.10.2023.
- Jaffe, Peter G. & Johnston, Janet R. & Crooks, Claire V. & Bala, Nicholas 2008: Custody disputes involving allegations of domestic violence: Toward a differentiated approach to parenting plans. *Family court review*, 46(3), 500–522. <https://doi.org/10.1111/j.1744-1617.2008.00216.x>. Viitattu 12.9.2023
- Kakkori, Leena & Huttunen, Rauno 2014: Fenomenologia, hermeneutiikka ja fenomenografinen tutkimus. Teoksessa Saari, Antti & Jokisaari, Olli-Jukka & Värri, Veli-Matti (toim.) Ajan kasvatus. Kasvatusfilosofia aikalauskritiikkinä. Tampere University Press. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print Tampere 2014. 367–401.
- Karttunen, Risto 2010: Isän ja äidin välissä. Lapsen kuulemisen psykologinen kehys huolto- ja tapaamisriidoissa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Tampereen Yliopistopaino Oy. Juvenes Print. Tampere. <https://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8201-4>. Viitattu 13.2.2023
- Kauppinen, Nina 2013: Eronjälkeinen selviytyminen ja onnistunut yhteistyö eroperheiden tarinoissa. Lisensiaatintutkimus. Turun yliopisto. <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=60ceecbb-8026-47c1-8345-07641897ea96>. Viitattu 25.11.2022.
- Kettunen, Maarita 2019: Vanhempien kokemuksia yhteistyövanhemmuuden rakentamisesta. Teoksessa: Hietanen, Päivi & Keinonen, Vesa & Kettunen, Maarita (toim.) Yhteistyövanhemmuuden käsikirja. Ensi- ja turvakotienliitto ry. Punamusta 21–29.
- Kiiski, Jouko 2022: Suomalainen avioero 2000- luvun alussa Miksi avioliitto puretaan, miten ero koetaan ja miten siitä selviydytään? Itä-Suomen yliopiston julkaisuja. Kasvatustieteen, humanististen tieteiden ja teologian väitöskirjat No15. Kopijyvä Oy. Joensuu. <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/10208?locale-attribute=fi>. Viitattu 13.2.2023
- Kinnunen, Jaana & Kaunisto, Jasmin & Kumpuniemi, Minna & Marttala, Pia 2017: Lapsen kuuleminen ja lapsilta saadun tiedon huomioiminen vainoa sisältävissä erotilanteissa. Teoksessa: Laitinen, Merja & Kinnunen, Jaana & Hannus, Riitta (toim.) Eron jälkeisen vainon

- tunnistaminen, katkaisu ja uhrien selviytymisen tukeminen, Varjosta valoon. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 41. Lönnberg Print & Promo. 187–207.
- Knoester, Chris & Booth, Alan 2000: Barriers to Divorce: When Are They Effective? When Are They Not? *Journal of Family Issues* 21 (1). 78–99.
- Knox, David & Corte, Ugo 2007: ”Work It Out / See a Counselor”: Advice from Spouses in the Separation Process. *Journal of Divorce & Remarriage* 48 1–2. 79–90.
https://doi.org/10.1300/J087v48n01_04. Viitattu 14.6.2023.
- Kokko, Niina 2019: Päihdeongelma ja yhteistyövanhemmuus-voiko yhtälö toimia. Teoksessa: Hietanen, Päivi & Keinonen, Vesa & Kettunen, Maarita (toim.) *Yhteistyövanhemmuuden käsikirja. Ensi- ja turvakotienliitto ry. Punamusta*. 85–89.
- Kääriäinen, Aino 2009: Ero haastaa vanhemmuuden. Lastensuojelun keskusliitto/Neuvo-projekti. Hakapaino Oy. Helsinki.
- Laajasalo, Taina 2021: Lapsi myrskyn keskellä – vaikeiden huoltoriitojen dynamiikka, väkivalta, väkivaltaepäilyt ja vieraannuttaminen. Teoksessa: Vaitomaa, Johanna & Muukkonen, Tiina & Rautio, Susanna (toim.) *Vaativan erotyön käsikirja. Ensi- ja turvakotien liiton käsikirja 6. Punamusta*. 28–37. https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/digi_etl_vaativa_ero-tyo_2021_sivuttain. Viitattu 12.3.2023.
- Laine, Timo 2018: Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa: Valli, Raine (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. PS-kustannus. Jyväskylä. 29–50.
- Lamela, Diogo & Figueiredo, Bárbara & Bastos, Alice & Feinberg, Mark 2016: Typologies of Post-divorce Coparenting and Parental Well-Being, Parenting Quality and Children’s Psychological Adjustment. *Child psychiatry and human development*. 47(5). 716–728.
<https://doi.org/10.1007/s10578-015-0604-5> Viitattu 11.9.2023.
- Maksimainen, Jaana 2014: Avioliiton pelastamisesta parisuhteen hoitamiseen: Muodosta sisältöön. *Sosiologia*, 51(2), 123–138. <https://journal.fi/sosiologia/article/view/124115> Viitattu 11.8.2023.
- Matikka, Johanna & Muukkonen, Tiina 2019: Turvallisuus on yhteistyön edellytys. Teoksessa: Hietanen, Päivi & Keinonen, Vesa & Kettunen, Maarita (toim.) *Yhteistyövanhemmuuden käsikirja. Ensi- ja turvakotienliitto ry. Punamusta*. 96–107.
- Mikkola, Ulla 2021: Muutostyöskentelyllä kohti turvallista rinnakkaisvanhemmuutta. Teoksessa Vaitomaa, Johanna & Muukkonen, Tiina & Rautio, Susanna (toim.) *Vaativan erotyön käsikirja. Ensi- ja turvakotien liiton käsikirja 6. Punamusta. Ensi- ja turvakotien liitto ry.* 114–127.
- Moxnes, Kari 2003: Risk Factors in Divorce: Perceptions by the Children Involved. *Childhood* 10 (2), 131–145. <https://doi.org/10.1177/0907568203010002002>. Viitattu 15.9.2023.
- Mäkikyrö, Maarit 2015: Yhteistyövanhemmuuden onnistuminen ja epäonnistuminen Tarinoita erosta ja vanhemmuudesta ensi- ja turvakodin tapaamispaikan asiakkuudessa olevien vanhempien kertomana. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto. <https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/61892>. Viitattu 25.11.2022.
- Nikupeteri, Anna & Tervonen, Harriet & Laitinen, Merja 2015: Eroded, Lost, or Reconstructed? Security in Finnish Children’s Experiences of Post-Separation Stalking. *Child Abuse Review* 24 (4), 285–296.
- Nikupeteri, Anna & Laitinen, Merja: Vaativat ero- ja huoltoriidat yksityisenä ja yhteiskunnallisena ilmiönä. Teoksessa: Vaitomaa, Johanna & Muukkonen, Tiina & Rautio, Susanna (toim.) *Vaativan erotyön käsikirja. Ensi- ja turvakotien liiton käsikirja 6. Punamusta*. 18–26.

- https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/digi_etl_vaativa_eroty_2021_sivuttain. Viitattu 26.10.2023.
- Paajanen, Pirjo 2003: Parisuhde koetuksella: käsityksiä parisuhteesta ja sen purkautumisesta. Väestöliiton Väestötutkimuslaitos E 17. Helsinki: Väestöliitto. <https://www.vaestoliitto.fi/verkojulkaisut/parisuhde-koetuksella/>. Viitattu 15.6.2023.
- Rautio, Susanna & Vaitomaa, Johanna & Korpipää, Heli 2021: Vaativat erot ja huoltoriidat eri hallintoalojen tilastoissa ja työkäytänteissä. Selvitys. Turvassa -hanke 2019–2021. Ensi- ja turvakotienliitto. https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/digi_etl_vaativa_eroty_2021_sivuttain. Viitattu 25.11.2022.
- Ronkainen, Suvi & Pehkonen, Leila & Lindblom-Ylänne Sari & Paavilainen, Eija 2013: Tutkimuksen voimasanat. Sanomapro Oy. Helsinki.
- Ruisma, Teresa 2018: Erosta selviytyminen ja eron jälkeinen yhteistyövanhemmuus. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/104563/1541691672.pdf?sequence>. Viitattu 25.11.2022
- Sinkkonen, Jari 1998: Yhdessä isän kanssa. WSOY. Juva.
- Sinkkonen, Jari 2017: Vanhempien eron vaikutukset lapsiin. Teoksessa Pruuki, Heli & Sinkkonen Jari: Lapsi ja ero eväitä eteenpäin. Kirjapaja. Helsinki. e-kirja
- Sintonen, Sanna 2003: Onnistunut kyselytutkimus Internetissä. Onko markkinointitutkimuksen tulevaisuus tietoverkossa? Tampereen ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja B. Raportteja 4. Tampere.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2017: Sosiaalihuoltolain soveltamisopas. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:5. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.
- Stokkebekk, Jan & Iversen, Anette & Hollekim, Ragnhild & Ness, Ottar 2021: “The troublesome other and I”: parallel stories of separated parents in prolonged conflicts. *Journal of Marital and Family Therapy* 47, 52–68. <https://doi.org/10.1111/jmft.12474>
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusyhtiö Tammi. Helsinki.
- Turunen, Kari E. 2004: Tunne-elämä. Atena Kustannus Oy. Jyväskylä
- Turunen, Serja 2014: Uusin silmin, avoimin mielin. Mitä kokemustutkija voi oppia taiteilijan tavasta katsoa maailmaa? Teoksessa Koivisto Kaisa & Kukkola Jani & Latomaa Timo & ja Sandelin Pirkko (toim.) Kokemuksen tutkimus IV Annan kokemukselle mahdollisuuden. Lapin yliopistokustannus. Rovaniemi. 234–249.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta, TENK 2012: Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. Viitattu 28.2.2023
- Tutkimuksen neuvottelukunta, TENK 2019: Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf. Viitattu 28.2.2023.
- Tökkäri, Virpi 2018: Fenomenologisen, Hemeneuttis-fenomenologisen ja narratiivisen kokemuksen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa: Toikkanen, Jarkko & Virtanen, Ira A. (toim.) Kokemuksen tutkimus VI, Kokemuksen käsite ja käyttö. Lapland University press, Rovaniemi.
- Umemura, Tomo & Christopher, Caroline & Mann, Tanya & Jacobvitz, Deborah, & Hazen, Nancy 2015: Coparenting Problems with Toddlers Predict Children’s Symptoms of Psychological Problems at Age 7. *Child psychiatry and human development*, 46(6), 981–996. <https://doi.org/10.1007/s10578-015-0536-0>. Viitattu 16.6.2023.

- Van Egeren, Laurie A. & Hawkins, Dyane P. 2004: Coming to Terms With Coparenting: Implications of Definition and Measurement. *Journal of Adult Development*. Vol. 11. No. 3. 165–178. <https://link.springer.com/article/10.1023/B:JADE.0000035625.74672.0b>. Viitattu 15.2.2023.
- Vanhanen, Tuija 2019: Yhteistyövanhemmuus ja lapsen hyvinvointi. Teoksessa: Hietanen, Päivi & Keinonen, Vesa & Kettunen, Maarita (toim.) *Yhteistyövanhemmuuden käsikirja*. Ensi- ja turvakotienliitto ry. Punamusta. 75–81.
- Väyrynen, Kristiina 2008: Lapsen tuska huoltoriidassa. Elämää vanhempien välissä. Psykologian ammatillinen lisensiaatintutkimus. Kehitys- ja kasvatopsykologia. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-200810235825>. Viitattu 7.8.2023.
- Wallerstein Judith S. & Blakeslee Sandra 1991: *Avioeron jälkeen*. Kustannusosakeyhtiö Otava. Keuruu.
- Wallerstein, Judith & Lewis, Julia & Blakeslee, Sandra 2007: *Avioeron perintö, eron lapset aikuisina*. Terapia-säätiö. Gummerus Kirjapaino Oy. Vaajakoski.
- Yliruka, Laura & Vartio, Riitta & Pasanen, Kaisa & Petrelius Päivi 2018: Monimutkaiset ja erityistä osaamista edellyttävät asiakastilanteet sosiaalityössä Valtakunnallisen kyselyn tuloksia. Työpaperi 16/2018. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.

Lait

SHL Sosiaalihuoltolaki (30.12.2014/1301).

<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>. Viitattu 25.11.2022.

LHL Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (8.4.1983/361)

<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>. Viitattu 25.11.2022

Verkkolähteet

Hallituksen esitys (HE 1982 vp. n:o 224, 3.)

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_224+1982.pdf. Viitattu 25.5.2023

Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_1_2.html. Viitattu 15.2.2023

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Tuetut ja valvotut tapaamiset sekä valvottu vaihto.

<https://thl.fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/perheoikeudelliset-palvelut/tuetut-ja-valvotut-tapaamiset-seka-valvottu-vaihto>. Viitattu 25.11.2022.

Suomen virallinen tilasto (2019). Rikos- ja pakkokeinotilasto. Helsinki: Tilastokeskus

<https://www.stat.fi/til/rpk/2019/index.html> Viitattu 25.11.2022.

Vanhemman opas. Tietoa ja tukea lapsiperheen eroon. 2020: https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/vanhemman_opas_lapsiperheen_eroon. Viitattu 2.9.2023.

Yhteistyövanhemmuuden kolmio. https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/yhteistyovanhemmuuden_kolmio. Viitattu 2.9.2023.

Miessakit ry. <https://www.miessakit.fi/>. Viitattu 25.9.2023

Yhden Vanhemman Perheen Liitto ry. <https://yvpl.fi/>. Viitattu 25.9.2023.

Kanta-Hämeen perheyhdistys. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/kantahameenperhetyo/>. Viitattu 25.9.2023.

Liitteet

Liite 1

Tutkimuspyyntö

Oletko eronnut ja sinulla on lapsia ja tapaamisten toteutumisen tueksi on vahvistettu tai määrätty valvotut vaihdot. Kerro tarinasi!

Teen Pro gradu-tutkielman Lapin yliopistossa aiheesta valvotut vaihdot ja yhteistyövanhemmuuden vahvistuminen eron jälkeen. Aineistoksi tarvitsen eron kokeneiden vanhempien kokemuksia lasten tapaamisista valvottujen vaihtojen tuella ja vanhempien yhteistyöstä eron jälkeen. Pyydänkin sinua kirjoittamaan oman tarinasi ja lähettämään sen minulle sähköpostiosoitteeseen annsilve@ulapland.fi Samasta sähköpostiosoitteesta voit halutessasi pyytää lisätietoja.

Pyydän sinua kirjoituksessasi kertomaan seuraavia asioita:

Ikäsi ja sukupuolesi

Kauanko erosta on aikaa?

Miten ja miksi valvotut vaihdot on sovittu tai määrätty?

Koetko eron jälkeisen yhteistyön toisen vanhemman kanssa vahvistuneen valvottujen vaihtojen tuella?

Miten sinun ja toisen vanhemman välinen yhteistyön näyttäytyy arjessanne?

Mikä yhteistyössä toimii, mikä ei ja miksi?

Mikä merkitys sinun ja toisen vanhemman yhteistyöllä on ollut elämässä eron jälkeen?

Voit kirjoittaa nimettömänä sen pituisen tarinan kuin haluat. Lähettämällä kirjoituksen minulle annat luvan käyttää sitä pro gradu-tutkimuksessani. Valmiista tutkielmasta ei voi tunnistaa yksittäisiä osallistujia. Sinulla on oikeus peruuttaa osallistumisesi tutkimukseen ottamalla yhteyttä minuun. Säilytän tutkimusaineistoa tietoturvallisesti ja tutkielmani valmistuttua hävitän aineiston tietoturvallisesti. Tietoja ei luovuteta ulkopuolisille. Vastausaikaa on 31.5.2023 asti.

Kiitos!

Ystävällisin terveisin, Katariina Silvennoinen

Liite 2

Tutkimuspyyntö ja Webropol-kysely

Tähän kyselyyn vastaamalla osallistut Lapin yliopistossa tekemääni Pro gradu-tutkielmaan aiheesta valvotut vaihdot ja yhteistyövanhemmuuden vahvistuminen eron jälkeen. Tutkimuksella haluan antaa äänen vanhemmille, joilla on henkilökohtaista kokemusta eron jälkeen lapsen tapaamiseen vahvistetuista tai määrättyistä valvotuista vaihdoista.

Aineistoksi tarvitsen eron kokeneiden vanhempien kokemuksia lasten tapaamisista valvottujen vaihtojen tuella ja vanhempien yhteistyöstä eron jälkeen. Tutkimuksessa haluan selvittää, millä tavoin vanhempien vanhemman elämässä eron jälkeen. Lisäksi olen kiinnostunut siitä, millaisia kehittämistarpeita vanhemmat kokevat tarvitsevansa yhteistyövanhemmuuden vahvistamiseen. Jokainen vastaus on tärkeä ja auttaa saamaan arvokasta lisätietoa yhteistyövanhemmuudesta ja sen tukemisesta haastavissa tilanteissa. Lisäksi tieto auttaa lasten valvottujen vaihtojen kehittämistä.

Kyselyyn vastaaminen on helppoa ja kestää noin 15 minuuttia. Vastaaminen tapahtuu anonyymisti ja vastaajan henkilöllisyys ei paljastu missään tutkimuksen vaiheessa. Kyselyyn vastaamalla hyväksyt sen, että kyselyn tuloksia käytetään tässä tutkimuksessa. Säilytän tutkimusaineistoa tietoturvallisesti ja tutkielmani valmistuttua hävitän aineiston tietoturvallisesti. Tietoja ei luovuteta ulkopuolisille. Tutkimusta varten on laadittu tietosuojailmoitus. Siinä kerrotaan muun muassa henkilötietojen keräämisestä ja tutkimukseen osallistujan oikeuksista yksityiskohdallisesti.

Tietosuojailmoituksen voi lukea tästä linkistä

Kysely on auki 20.10.2023 asti.

Iso kiitos jo etukäteen kaikille vastaajille!

Katariina Silvennoinen

Yhteiskuntatieteet/sosiaalityön opiskelija

Taustakysymykset

1. Sukupuolesi

nainen

mies

muu

2. Kuinka kauan sinun ja lapsesi toisen vanhemman erosta on aikaa

1-12 kuukautta

1 vuosi

2 vuotta

3 vuotta

4 vuotta

5 vuotta

yli 5 vuotta

3. Lapsen tapaamiseen liittyvistä valvotuista vaihdoista on

sosiaalitoimen vahvistama sopimus

oikeuden määräämä päätös

4. Millä tavoin vanhempien yhteistyö esiintyy vanhempien kokemuksissa?

2000 merkkiä jäljellä

5. Kerro omin sanoin mikä tai mitkä asiat sinun ja lapsesi toisen vanhemman

yhteistyössä toimivat.

2000 merkkiä jäljellä

6. Kerro omin sanoin mikä tai mitkä asiat sinun ja lapsesi toisen vanhemman

yhteistyössä eivät toimi.

2000 merkkiä jäljellä

7. Miten sinun ja lapsesi toisen vanhemman välinen yhteistyö näyttäytyy

arjessanne?

2000 merkkiä jäljellä

8. Mikä merkitys sinun ja lapsesi toisen vanhemman yhteistyöllä on ollut

elämässä eron jälkeen?

2000 merkkiä jäljellä

9. Millaisia kehittämistarpeita vanhemmilla on yhteistyövanhemmuuden tukemiseen?

8. Mikä tai mitkä asiat edistävät sinun ja toisen vanhemman yhteistyön vahvistumista lapsesi asioissa?

2000 merkkiä jäljellä

9. Kerro omin sanoin millaista tukea olet saanut valvottujen vaihtojen aikana

2000 merkkiä jäljellä

10. Miten yhteistyövanhemmuutta voisi paremmin palveluissa tukea?

2000 merkkiä jäljellä